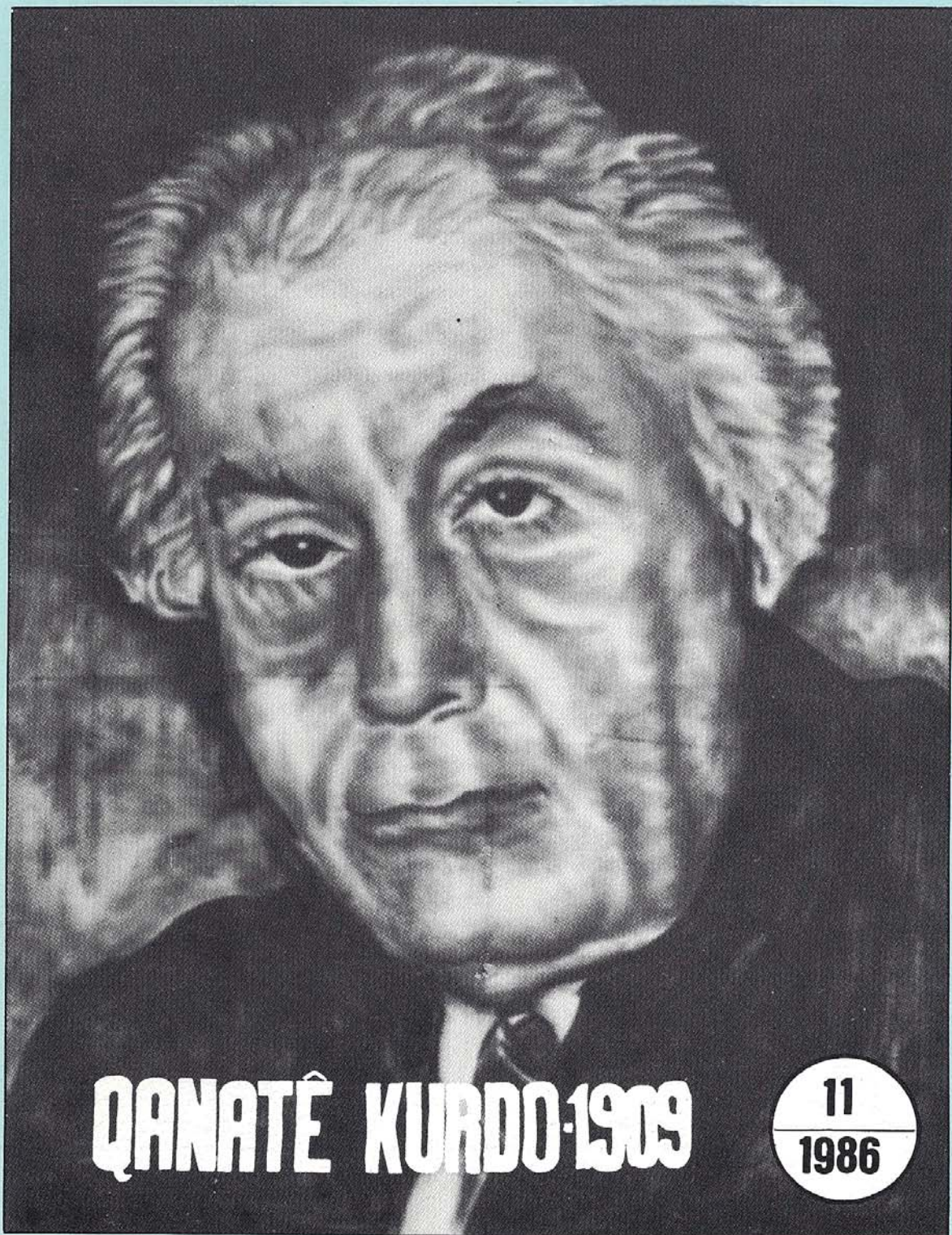

ROJANÛ

kovara huneri çandi û edebi

QANATÊ KURDO-1909

11
1986

NAVEROK

Ji Xwendevanan	3
Me Qanatê Kurdo Windakır	4
Qanatê Kurdo, Zımanzan, Kurdolog û Niştımanperwereki Mezin Bû	5
Nivisara Kurteberi ya Tarixa Kurdnasiya Rûsistan û Sovêtistanê	8
Têkoşina Mehabadê Rê Nişani Me Dıde.	12
Mihemed Arıf Cıziri	13
Cigerxwin Nemır e.	14
Encama Leca Helbest û Serpê hatiyan	16
Celadet Bedırxan, Wek Himdare Elfabêya Latini-Kurdi	22
Ji Zargotına Me -Dengbêj Kerem	28
Şevên Biranina Cigerxwin.	29
Zargotına Kurdên Suriyê	30
Ji Nav Weşanan.	31

Sal : 7
Hejmar : 54

Portreya li ser rûpelê pêşin : Belengaz

XWEDI : KOMKAR - Swêd
BERPIRSIYAR : Şeroyê BOTAN
NAVNIŞAN : Döbelnsgatan 16 B
113 58 STOCKHOLM
TELEFON : 08 / 32 82 51
HESAP NO : PG. 458980 - 0

UTGIVARE : Svensk-Kurdiska
Arbetar Föreningen
ANSVARIG UTGIVARE : Ş. BOTAN
ADRESS : Döbelnsgatan 16 B
113 STOCKHOLM
TELEFON : 08 / 32 82 51
PG : 458980 - 0

Elmanya

*Redaksiyona Kovara Roja Nû'ra
Hevalên Hêja*

Hejmara Kovara Roja Nû hertim dikeve destê min ez ji wê yekê pîr kêf xweş dibim û ji ber wê yekê pîr sipas dikim û ji we ra silavên şorişgeri dibejim.

Hevalno ez bawerim ku xebatên Roja Nû naçe vala xebat û mijilbûna hevalên Roja Nû di tekoşin û diroka Kurdistanê da ciheke mezin digre. Wek em dizanin edebiyat û çand bona welateki wek welatê me bîndest da ciheki giran bahaye. Eger nivîskar û xwendekarên kurdan li ser edebiyat û çanda Kurdan nûvîsandina, niha edebiyat çanda kurdan ewqas pêşta nedîçû, tekoşina gel nav zemaneki teng da ewqas belav ne dibû, ewqas nedihat naskirin. Li hûn komik û tevger tekoşina gel da cihê edebiyat û çandê baş fam nekirine, iro ji wê xebatê piçûk dibinin, vaxta mirov qala xebata edebiyat û çandê dikim, ew rûyê xwe tîrş dikin. Nizana ku iro çanda kurdan li hemberî kevneperestan bûye mertal.

*Xwendevaneki Roja nû
KOLN-Elmanya Federal*

Romanya

*Silavên Şoreşgeri Ji Bo Kovara Roja Nû.
Ez xorteki Kurdîm li Romanyê dîxwinim. Min rojekê kovara we Roja Nû li bal hevaleyê dit û min gelek jê hez kir. Ez Gelek hêvidarim, weki hûn kovara Roja Nû tim û tim ji min ra bişinin.*

*Şewket Memut
ROMANYA*

DAXUYANI

*Xwendevanên delal,
Navnîşana "Roja Nû" û
KOMKAR-Swêd hat guhar-
tin.*

*Navnîşana me ya nû ev e:
DÖBELNSGATAN 16 B
113 58 STOCKHOLM*

Awustralya

Redaksiyona Roja Nû ra;

Hevalên delal, min bihist ku mamosta Qanatê Kurdo çûye ser heqîya xwe. Lê bi rasti wê nûça reş ez gelekî êşandim û ez dilreş, dilşin kirim.

Min û mamosta roja 29-7-1983 yanda hevdu nas kir. Lê tu caran ez bawer nakim, ew mirovê xudan hêz, pêt, çawa feleka mal şewat ew ji, ji gelê Kurd ra pîr dit, girt û bir.

Bi rasti wê nûça reş ez gelekî dilşin û dilreş kirim. Xwestina min ji redaksiyona Roja Nû ra ewe ku, bi derheqa min da mesajekê ji bo serxweşiya malbata mamosta Qanatê Kurdo, di rûpelê Roja Nû da bê nivîsandin.

Ez bi dil û can, malbata Qanatê Kurdo ra û hemû gelê Kurd ra serê we xweş be dibêmin û silavên xwe yê birati rê dikim.

Gelê Kurd wi tu caran bir nake.

"Rizê canê Dersim"

Apê Qanat ji minra waha digot

Rıza ÇOLPAN

Elmanya

Ji berpirsiyarên "ROJA NÛ" ra

Em bi keserên dilên xwe va serxweşi ji malbata mamoste û nivîskarê Kurd Dr. Qanatê Kurdo ra û ji gelê kurd ra dîxwazin.

Me bi çûnamamoste û helbestvanê mezin Cigerxwin û filmçêkirê kurd yê bi nav û deng Yilmaz Guney ra reşi girê da bû.

Lê niha ev reşi pîr teze bû, nivîskar û mamosteyê me yê mezin Qanatê Kurdo ji çû ser heqîya xwe!

Em bi wê bûyerê ra ker û gêj bûn.

Lê, em bi serbilindi dîkarin bibêjin ku, wek di riya siyasetê da, weha ji bêje, çand û hunerên gelê me bi pêş da dimeşin û di kovarên hêja yê min "ROJA NÛ" û gelekên din da tîn naskirinê.

Ev lawên kurdên hêja û jêhati, yê min Dr Qanadê Kurdo bi kar û hunerên xwe va hertim di nav dilê gel da wê bîminin

*Redaksiyona Kovara CİRAN
Nürnberg*

Me

QANATÊ KURDO Windakır

Zımanzan û kurdolog, prof. Qanatê Kurdo, roja 31'ê Çıriya Pêşin, lı Leningrade çavên xwe lı jıyanê gırt. Qanatê Kurdo 76 salı bû.

Mırına Qanatê Kurdo dı nav dost û hevalên wi da, dı nav kurdan da xem û berketineke mezın peyda kır. Bıhayê xebat û xızmetên Qanatê Kurdo jı bo pêşveçuna zıman û çanda gelê Kurd bêhesab bılınd û hêja ye. Gelê me, wê vi lawê xwe yê mezın tucar jıbirneke.

Lı ser jıyana wi, xebat û efrandinên wi, mıqala "QANATÊ KURDO - Zımanzan, Kurdolog û Nıştımanperwerekı mezın bû" (Rohat rûpel 5) zêdetır agahdariyan dıde.

Kovara Roja Nû û KOMKAR-Swêd, jı bo serxweşiyê, jı malbata Qanatê Kurdo ra ev mesajên jêrin şandın.

Jı Malbata Qanatê Kurdo ra;

Me xebera gelek tırş û tal bıhist weki mamosta zana, ronakbirê navdar Qanatê Kurdo çûye ser heqıya xwe. Vê bûyerê em gelek êşandın. Mırına wi bona zıman, edebiyat û çanda kurdi, bona tekoşına gelê kurd ziyaneke mezıne.

Kovara Roja Nû jı ber mırına Qanatê Kurdo êşa xwe, kesera xwe nıkare bine zıman. Bona pêşketına zıman û çanda kurdi bı camêri û dostani destê xwe gıhandıye me û bûye yek jı me. Bıla serê we û serê gelê kurd saxbe.

Redaksiyona Roja Nû

Jı Malbata Qanatê Kurdo ra;

Em karkerên Kurdistanê jı ber mırına mamostayê mezın Qanatê KURDO gelek rûsar û xemgınnın û êşa me kûre. Dema ku me ev xebera reş bıhist bı rasti em gelek berxwe ketın. Jı ber ku mırovên wek Qanatê KURDO rûmet, serbılındıya menın. Wi hertım jı bo bılındbûna tekoşına karkeran û bılındbûna giyanê Kurd yê netewi bê westan bı qelema xwe, bı zanına xwe şerkırıye. Disa em wê yekê jı baş dızanın weki Qanatê Kurdo dema şerê cihanê yê duwemin çek silah daye destê xwe jı bona parastına mafên karkerên cihanê, lı dıji Hitlervanan ketıye nav şerê germ. Mıroveki mêrxas, zana welatparêz, internasyonalist wek Qanatê Kurdo hertım wê dı dilê me da, dı dilê gelê kurd da ciyekı germ bıgre. Em jı we ra serxweşiyê hêvi dıkın û êş û jana we parvadıkın.

KOMKAR - Swêd

Qanatê Kurdo

ZIMANZAN, KURDOLOG Û NIŞTIMANPERWEREKÎ MEZIN BÛ...

ROHAT

Zımanzan, kurdolog, zana û niştamanperwerê mezin Qanadê Kurdo dı 76 saliya xwe da lı bajarê Leningradê ji nav me bar kır û çû dılovaniya xwe. Wi dı nav vê jiyina dır û dirêj da bı taybeti ji bo pêştabırına nıvisandına pirtûkên gramatiki ji bo zarokan, amadekrına kadroyên kurdzanan û wek alikariya pêşketına karên çand û huner lı dervayi welat bı sedan efrandinên berketi pêşkeşi gelê Kurd kır. Dı vi wari da Qanadê Kurdo ji sedi zêtır pirtûk, bend û materiyalên mayin amadekır, wek definekê ji me ra hişt.

Qanadê Kurdo dı sala 1909'an da lı nehiya Susızê (Niha dı nav erdê Kurdıstana Tırkiyê da) ji diya xwe bûye. Qanad dı dawiya Şerê Cihanêyi Yekemin da bı tevi malbat û pızmamên xwe dı sala 1918'an da bar dıkın dıçime Ermenistanê, Qanad dı nav jiyineke dijwar, çetin û belengaz da rojên xwe derbaz dıke.

Dı sala 1928'an da Qanadê Kurdo û çend kesên dın, ji bo xwendına bılind dıçime bajarê Leningradê û dıkevıne Fakulta Palan, lı wir dıxwinın. Qanadê Kurdo dı nav salên xwendına xwe yabilındda dıbe xwendekareki zirek, jêhati, çavvekırı û serfıraz. Ev yeka ji ber çavên mamosteyên wi nareve. Mamosteyên wi kesine nav û deng bın, şareza, rohlatzan, zımanzanên jêhati bın. Şansê Qanad dı vi warê da gelek mezin bû, wek N.Y.Mar, I.A.Orbelli û A.A. Freyman. Qanad dı sala 1938'an da xwendına xwe dıqedine. Mamosteyên wi bıryar dıgırın weki ew dı fakultê da bımıne, karên xwe yên zanısti bajo, bıbe kurdzan. Ew bı taybeti lı ser karên zımanê kurdi serê xwe dışine, dı vê tangê da karên xwe dajo. Qanad paşê bı navê "sazmaniya Çêkırına Fêlên Bargıran Dı Zımanê Kurdi Da" xebatekê amade dıke.

Dı sala 1959'an da cara pêşin lı Leningradê pêşengiya rohlatzanê mezin İ.A. Orbelli beşa kurdzaniyê tê vekırın û Orbelli dıbe serokê vê sazgehê. Çawa tê zanin vekırına vê beşê wê dı paşwextiyê (duwaroj) da roleke mezin bılize. Dı sala 1961'an da İ.A. Orbelli dıçe dılovaniya xwe û vê carê şagirtê wi Qanadê Kurdo şuna mamosteyê xwe tiji dıke, ew dıbe serokê vê beşa Kurdzaniyê. Heta roja mırına xwe ji Qanad lı ser vi kari bû, Qanad nêziki 24 salan ev kara ajot, kar û xebatine hêja pêkani.

Qanadê Kurdo dı sala 1960'an da lı Sovyetê tevi Kongra Rohilatnasên Cihanê dıbe û raporekê dıde.

Pışti sala 1970'an bıryar gırın weki Qanadê Kurdo bıbe mamosteyê Akademiya Kurd lı Iraqê. Wi dı navbera van 15 salan da, heta roja mırına xwe ji alikariya pêşketına çanda Kurdi lı Iraqê kırıye û lı Iraqê gelek baş hatiye naskırın.

Qanad dı nav ronakbir û karkerên Kurdıstana Tırkiyê da ji baş hatiye naskırın. Wi hertim cedandiye weki pêwendı û dostaniya xwe lı gel rêxıstınên Kurd lı dervayi welat,

yên sosyalist welatparêz xurt bike. Qanadê Kurdo hertim piştigriya xwe li gel van rêxistinan nişan daye û bi wan ra karkiriye, di nav rûpelên weşanên van rêxistinan da gelek nivisarên wi hatine weşandin. Pirtûkên wi ji aliyê weşanên ROJA NÛ û weşanên KOMKAR da hatine neşirkirin û belavkirin û gihîştine destê bi hezaran ronakbir û karkerên kurd li dervayi welat. Qanadê Kurdo her wusa bûye himdareki Enstituya Kurdi Li Parisê.

Bi vi tehri navê Qanadê Kurdo ji welatê Sovyet, ji sinorên Sovyet hingavtiye, xwe gihandiyê hemû beşên cihanê.

Mirov dikare kar û barên Qanad, şaxşiyeta wi, daxwaz û planên wi yê naveroka efrandinên wi, di nav rûpelên pirtûkekê da analiz bike, binivise û pêşkêşî xwendevanan bike, mirov dikare vi lawê Kurdi di nav du-sê rûpelên vê kovarê da bide nasin, ev yeka gelek dijware.

— Zimanzan Qanadê Kurdo çawa tê zanin bingeha karên xwe bi taybeti li ser pêşketina zimanê kurdi daniye. Piraniya kar û xebatên Qanad li ser vê pirsêne. Di warê nasin, analizkirin û nivisandina zimanê Kurdi, bi çavêki sistematîk ji hev derxistina qaydeyên zimanê bi destê Qanadê Kurdo bi firehi hatine zelalkirin, hatine nivisandin. Mirov dikare van karan ji li ser xalên jêrin pareveke.

a) Danasina gramatika zimanê Kurdi, ji bo kasên zana, pispor û zimanzanan, ji aliyê din da ji bo zarokan. Di vi wari da gelek pirtûk û lêkolînên hêja amadekiriye.

b) Di warê amadekirina ferhengên Kurdi da Qanadê Kurdo bi jêhati kar kiriye. Wi hewcedariya ferhengên Kurdi û zimaneki mayin (bi du ziman) pêwîst ditiye. Qanad ev ferhengana bi çavêki zanisti amadekiriye. Li ser rûpelên ferhengan, wi karakterên navan wek maskûlin an ji feminin nişan kiriye, di ferhengan da hebûna her peyvekê nişan kiriye: wek nav, cinav, fêl. Di ferhengên xwe da Qanad ji bo zelalbûn û baş têgiştina hin peyvên, di bin van peyvên da, ev peyv di nav hevokan (cumle) da dane xebitandinê. Qanadê Kurdo di warê amadekirina ferhengên Kurdi da efrandinên baş ji me ra hiştiye. (Ferhenga Kurdi-Rusî. 1960, ferhenga Kurdi-Rusî. 1983-Sorani)

c) Qanadê Kurdo ji bo vekolina bingehên zaravên Kurdi (dialek) wek kurmanci, sorani û zazaki gelek efrandinên hêja pêkanina. Cudatî û nêzikayên van zaravan çine, cihê wan di zimanê kurdi da baş nişan daye.

Ev yeka ji beşeke xebata Qanadê Kurdo ya mezine. Pirtûka wi ya bi navê "Angori Materiyalên Kurmanci û Sorani Gramatika Zimanê Kurdi" (1978). Qanad di vê pirtûka xwe da her du zaravên bingehin rûbarihev dike.

Ev pirtûka wê di demeke nêzik da di nav weşanên Roja Nû da çap bibe.

— Qanadê Kurdo Kurdzaneki mezin bû. Ji ber ku Qanadê Kurdo ne tenê li ser zimanê kurdi xebitiye, ew wusan ji gelek salan li ser çand, etnografya, zargotin, edebiyat û gelek pirsên kurdzaniye yê mayin va mijûl bûye. Diroka Kurdzaniyê (Kurdoloji) li Yekitiya Sovyet û li Dervay welat baş vekolandiye û gelek tiştên hêja li ser pirsên kurdzaniyê nivîsiye.

— Ew wusan ji mamoste û perwerdekareki, jêhati bû, tenê li Leningrade li ber destê wi nezkaya 20 zimanzan, kurdzan gihîştine û ew bûne zane û pisporên jêhati. Bi vê yekê va grêdayi em dikarin bêjin, Qanadê Kurdo tenê nemivisiye, di nav rûpelên pirtûkan da rojên xwe derbaz nekiriye. Ji bo vê yekê, mirov dikare bêje ew organizatorek bû.

Qanadê Kurdo ji aliyê din dosteki kovara me - Roja Nû yê mezin bû. Gelek nivisarên Qanadê Kurdo yê Kurdzaniyê di nav rûpelên kovara Roja Nû da çap bûne. Wusan ji pirtûka wi ya hêja "Tarixa Edebyeta Kurdi" di nav weşanên Roja Nû da hatiye çapkirin.

Navên Çend Efrandinên Qanadê Kurdo

1. Gramatika Zimanê Kurdi, Leningrad. 1957, bi Rûsi
2. Gramatika Zimanê Kurdi, Bona komên (sınıf) 5-8'an, Erevan 1960
- 3) Ferhenga Kurdi-Rûsi (34.000 peyv) 1960 Moskova
- 4' Zimanê Kurdi, Kitêba Dersan Bona Komên 3-4, 1979. Erevan
5. Gramatika Zimanê Kurdi Angori Materiyalên zaravên Kurmanci i Sorani, 1978 Moskova
6. Zimanê Kurdi (Rêzman) Frankfurt 1981.
7. Ferhenga Kurdi-Rusî (Sorani) 1983 Moskova
8. Tarixa Edebiyata Kurdi (Cild 1) 1983 Stockholm.
9. Tarixa Edebiyata Kurdi (Cild 2) 1985 Stockholm

Efrandinên Ku Çapxanêdane

1. Lêgerina Zaza (Lêgerina Zaravên-Kurdi)
2. Tekstên Folklorê Kurdi. Bı Rûsi
3. Kîlamên Evintiyê (Bı J.Musaelyan va tevayî)
4. Çapkırına Mem û Zîna Ahmedê Xani lı Stenbolê
- 5) Tarixê Kurdnasiyê Rusistan û Sovyetistanê.

Çend Destnîvisarên Wî

1. Folklorê Kurdên Azerbeycanê (B.S. Eskerov ra tevayî)
2. Derheqê Navên Jin û Mêran
3. Beyt û Destanên Kurdi
4. Bir û Bawera Kurdewarî Lı Folklorê Kurdi da
5. Sazmaniya Çêkırına Peyvan lı Zîmanê Kurdi da

Çend Nîvisarê: Qanatê Kurdo Dı Kovarên Cuda-Cuda

- Pîrsên pêşveçûna Litteratûra Zîmanê Kurdi, Riya Teze Hejmar 31, 1933 Erivan
- Pîrsên Rastnîvisandina Zîmanê Kurdi, Riya Teze Hejmar 58, 1955, Erivan

— Rexnegirîya Baweriyên Şaş û Xelet Derheqê Zîmanê Kurdi Da, Kovara Melûmetiyên Kurd yên Enstutîya Rohîlatzaniyê, 1955 Moskova

— Xaçatur Abovyan Etnograf û Kurdnas Bû, Kovara Akademiya Zanistî ya Ermenistanê, Rêza Zanistên Cıvaki, 1955 Erivan

— Kongra Rohîlatzaniyê, Riya Teze 1960 Erivan

— Dîroka Nîvisandina Ferhengên Kurdi, Ronahi, hejmar 7, 8, 9-10 1961 Bexdat

— Ahmedê Xani û Efrandinên Wî, Ronahi Hejmar 8 Bexdat 1961

— Kurdnasî Lı Leningradê, Ronahi Hejmar 6, 7 Bexdat 1961

— Kîtêb û Bendên Kurdnasiyê, Çiya Hejmar 6, 7 1968 Berlin

— Nîvisarên Akademiya Kurdi Zanistî ya Iraqê, Riya Teze, Hejmar 82, 1973 Erivan

— Lêgerina Litteratûra Kurdi Lı Iraqê, Kovara Gelên Asiyê û Afrikê, Moskova 1975

— Kurd Ne Tirk, Ne Ji Farsên Serê Çiyane, Dengê KOMKAR, hejmar 33-34, 1981 Frankfurt

— Pertokên Hêja û Giranbiha, Berbang Hejmar 2 1985

— Du Gîlî Lı Ser Peyvên Sinonim, Roja Nû Hejmar 5, Stockholm 1985

— Disêrtasiyên Kurdnasiyê, Roja Nû Hejmar 8, 10, 1985 Stockholm

Nivisara kurteberi ya tarixa kurdnasiya Rûsistan û Sovêtistanê

Prof. Qanatê KURDO

Dî sedsalîya 18'da welatên pişt Kavkazê (Ermenistan, Azêrbecan û Gurcistan û welatên din) ketibûn bin destê impêriya Rûsistanê. Hela hê dî wê zemanî da zanyar û ulmdarên rûsan, rêbar û gêografên rûsan bî hewasdarike mezûn mijûlî lêgerina zîman, tarix û kûltûra wan dibûn. Ew wusan jî mijûlî lêgerina mîletê kurd dibûn. Dî wî zemanî da pevgrêdana impêriya Rûsistanê bî welatê farsan û impêriya tirkê osmanî ra hebû. Rûsistanê bî dewletan ra kîrîn-fîrotin dîkîr, pevgrêdana Rûsistanê ya aboriyê, malhebûnê bî wan ra hebû, sebeb vê yekê lazîm bû herdu welatan rind nas bîkîn, zîman, tarix û kûltûra mîletên herdu welatan zanîbîn. Lema jî zanyar, rêbar û gêografên rûsan dest pê kîrîn mijûlî lêgerina zîmanê tîrkan, farsan bûn, mijûlî şarîstaniya wan mûsulmaniyê û gêografiya welatê wan bûn. Hema hingê jî zanyar, rêbar û gêografên rûsan dest pê kîrîn mijûlî lêgerina zîmanê kurdan û welatê kurdan bûn. Paşê lî rûsistanê wextê şerê rûs û tîrkan, rûs û farsan pê dihesîn, ku gelek taxbûr û komên qebil û eşîrên kurdan naxwezîni tevî tîrkan, farsan pêşberî eskerên rûsan şer bîkîn, derbazî aliyê eskerê rûsan dibîni; hingê zanyarên rûsan dest pê dîkîn bî mexsûsî mijûlî lêgerina kurdan, qebil û eşîrên kurdan û welatên kurdan dibîni.

Hema hingê, nivê sedsalîya 19 xebata wan lî ser kurdan û Kurdistanê gumreh dibê. Wî wextî xebatên tarixî, êtnografî yê Dîtêl, Abovyan û Bêrêzin derheqa kurdan da têne çapkirîne (bî-nêre, navnişên kitêb û pertok û nivîştokên derheqa kurdan da).

Paşê, lî kutabûna sedsalîya 19 û lî destpêka sedsalîya 20'a, dî kovar û rojnamên rûsan da nivîsar, nivîştokên ditîne derheqa kurdan û rola kurdan ya eskerî û politîkî lî şerê rûs û tîrkan, lî şerê rûs û farsan da çap dîkîn. Hingê bî mexsûsî materialê bî vî cûreyî lî nivîsarên Trotter da "Maloaziatskiye Kurdi" (yanê, kurdên lî Asiya biçûk), yê Lixûtîni da "Rûskiyêv Aziatskoy Tûrsî" (yanê, rûs lî Asiya Tîrkiyê da), yê Kamsarakan da "Vastaniyê şeyxa Abduli" (yanê, Rabuna Şêx Ebdulê), materialê Karsêv "Zamêtkî o kûrdax" (yanê, Nivîştokên ditîne derheqa kurdan da), yê Kolûbyakîni "Sostav nasêlênîya po plêmênami i provînsiam Pêrsîi" (yanê rûniştvanên Persiyê yê qebilên erdê Pêrsî-Ecemîstanê), yê Minorskîi "nivîştokên ditîne derheqa kurdan da), materialê Xanîkov "Po-êzdka v Pêrsîdkîi Kûrdîstan" (yanê çûyîni û gerîne lî Kurdîstana Ecemîstanê da) û yê din. Dî van nivîsaran da derheqa halê kurdan politîkî da û derheqa şerê wani azadari pêşberî

hukmeta Tırkiyê û şahê İranê da dıvısın. Bı vi cûreyi jı kîtêba V. Nikitin "Kurdi v voynax Rosii s Tursiley i persiyey " (yanê rola kurdan lı şerê türk û rusan da, fars û rusan da) hatiye çapkırınê. Hema hıngê lı nav zanyarên rûsan da fikra bı koplıks lêgerina kurdan peyda dıbe û bı zanyari bı pırsa lêgerina kurdan mijûl dıbin. Lı nivê sedsalıya XIX dest pêdıkın xebatên zanyari lı ser zıman, litêratur, folklor û tarix êtnografiya miletê kurd çap dıkın. Xebatên vi cûreyi yê hıngê çap bûyi yê Ditel, Abovyan, Lêrx, Bêrêzin bûn. Bı danepêşa zanyarên rûsan Dorn, Brosse, Betling, Zaleman, Kûnnik û Kepping Akademiya Rûsıstane lı nivê sedsalıya XIX'da P.I.Lêrx dıke ser karê akademiye û dispêre wi xebata xwe nıvisar derheqa kurdan da xılas bıke û here cem kurdên bı hêsr ani bûne Roslavê, hini zıman êtnografiya wan be. Lêrx wê xebetê bı serfınyaz dıqedine.

Hema dı wi wextida serokê Mûzêxana Asiyê akadêmik Dorn û akadêmikê erebnas û farsnas K.Zalêman dispêrne baylozê rûsan A.Jaba lı Erzurumê destnıvisarên bı zımanê kurdi kom bıke û bışine Pêtêrbûrgê. A.Jaba wê spartınê bı serfınyaz dıqedine, destnıvisarên kurdi yê tarixi, zıman, litêratûri, folklori û etnografi bı arıkariya zanyarên kurd kom dıke û dışine Pêtêrbûrgê.

Bı vi teheri lı nivê sedsalıya XIX-da bınyat û bımaxa kurdnasiya Rûsıstanê tê danınê û dı sistema akademiya Rûsıstanêda dest pê dıkın bı sistemi û pılanı mijûli lêgerina zıman, litêratûr, folklor û êtnografiya kurda dıbin. Akademiya Rûsıstanê hıngê ev xebatên jêrin çap kırne: nıvisara P.I.Lêrx Isslêdovaniya o kûrdax i ix prêdkax sêver-

nix xaldeyax (1856,1857,1858), tercıma kîtêba Şerefıxan Bitlısi Tarixa Kurdan (tercıma Velyaminov-Zernov û bı nasınnıvisara Şarmûa), Kıtêbên A.Jaba ferhenga Kurdi-fransızı, berevoka çirokên kurdi dıroki, rêzmane F.Yûsti, du berevokên folklorı kurdi yê Albert Sosin bı tercıma zımanê almani û yê dın.

Bı çapkırına van xebata û komkırına destnıvisarên kurdi Akademiya Rûsıstanê lı nivê sedsalıya XIX bınyata pêşveçûna kurdnasiyê datine. Hıngê jı dı rex vi kari da gelek nıvisar, pertok û nıvıstokên zanyar, êtnograf û rêberên rûsıstanê derheqa miletê kurda lı kovar û rojnamê û kîtêban da çap dıkırın. Navnişa wan nıvisara, wan kîtêb û kovaran lı bibliografiya kurdnasiyêda ya kû J.S.Mûsaelyan çapkırıye, yeko-yeko hatiye nıvisandınê. Dı wê bibliografiyêda heta 2610 navê kîtêb, pertok, nıvisar û nıvıstok yê ku têda derheqa kurdan da hatine nıvisandınê, çap bûne.Lı Rûsıstanê da û Sovyetıstanê da hatine çap kırınê. Eger em hejmarı kîtêb, pertok û nıvisarên rûsi hemberi kîtêb û nıvisarên bıyaniyan (ejnebiyan) bıkın, emê pê bihesın, ku bı zımanê rûsi jı hemû zımanan pırtır kîtêb, nıvisar derheqa kurdan da hatine çapkırınê. Eva yeka nişan dıke, ku lı Rûsıstanê da û Sovetıstanê da kurdnasiyê lı dınyayê da çiyê pêşın gırtıye.

Lı beri û paşı Şorışa Oktobra mezın rohilatnasên eyan û bı navdar N. Y. Marr, V. A. Gordlevski û İ.A. Orbêli mijûli lêgerina kurdan dıbûn, xwe bı edetê(tradisiya) zanyara rûsıva dıgırın. N. Y. Marr dı xebata xweda "Yeşo raz o solvê çêlêbid" (derheqa rola miletê kurd lı tarixı miletê Asiya Pêşında) û gelek pırsên dın bı hewasar nıvisine; V.A. Gordlevski nıvisar û pertokên

tarixi- êtnografi lı ser kurdan çap kırine, lê Î.A.Orbêli çû bû cem kurdên nehîya Moksê, gelek matêriale êtnografi kom kırın û ferhenga Kurdi - Rusi ya xeberên kurdên Rayona Moksê nivisye.

Lı paşi Şorişa Oktobrê kurdnasi bı carekê va dest pê na be. Lı welatê Sovetistanêda heta sala 1940 Mar, Gordlevski, Orbeli û çend kesên dın kurdnasiyê va mijûl dıbûn.

Sala 1937 lı institûta rohilatnasê da ya Akademiyê da her bı tenê Rastopçin mijûli lêgerina kurdan dıbû. Ewi "Bibliografiya po kûrds koy probleme" (yanê, Bibliografiya mesela kurdan) sala 1932 çap kırıye. Lı sala 1930 heta sala 1937 pêşiyê lı institûta "Yazika i mişlêniya" ya akademiya, û paşê lı institûta êtnografiyê da ya akademiya Sovetistanê da O.L.Vilçevski dixebiti; ewi çend nivi sar derheqa zıman, êtnografiya mletê kurd da çap kırine, paşê sala 1960 ewi kitêba xwe "Kûrdi" (Peydabûna kurdan) çapkır.

Lı Moskovayê da B.V.Millêr mijûli lêgerina kurdan dıbû. Ewi ji çend nivisaren bîçûk derheqa zıman û literatûra kurdan da çap kırine. Lı Êrêvanê da Eminê Evdal û Hacıyê Cındi, yê ku zaningeha Êrêvanê ya dewletê xılas kırıbûn, mijûli lêgerina folklor û êtnografiya kurdan dıbûn. Wi wexti lı Ermenistanê da bı pırani mijûli vekırına dıbıstanên kurdi û çapkırına kitêbên bı zımanê kurdi dıbûn bona kurdên Ermenistanê.

Lı Bakûyê zanyarên rûsan êtnograf Çûrsin, Bûkşman û yê dın çend nivisar û pertok derheqa kurdên Azêrbe-canê çap kırine. Her lı sala 1930 da lı welatê Sovetistanê da dest pê dıkn kadroyên kurdnas hazır dıkn. Lı zaningeha Leningradê da lı fakülteta filologiyê da saya serê profesor A.A.

Freyman û Î.A.Orbêli beşa kurdi tê vekırinê.

Lı çılsaliyê da (1940) Eminê Evdal, Heciye Cındi dısêrtasiya xwe lı ser folklor u êtnografiya kurdi pawan kırın, lı Leningradê da sê şagirtên Fréyman, Orbeli dısêrtasiya xwe derheqa zımanê kurdi da pawan kırın. Ew hersê kes yek ez bum, yek Avaliani bû, yê dın ji Sûkerman bû. Bı vi teheri lı nav çıl saliyê da weka heft merıvan mijûli kurdnasiyê dıbûn, lê disan hingê her yek ji wan lı diwanxanan da cuda dixebitin.

Her lı nav salên 1960 da, lı Sovetistanê da zemaneki teze yê serxwebûn û pêşveçûna kurdnasiyê dest pê dıke. Hema xût lı nav wan salan da lı Leningradê, Erêvanê û Bakuyê lı institûtên akademiya yê rohilatnasiyê da komên kurdnasiyê tene sazırinê û hema dı wi zemanı da kurdnasiya welatê me bı çıvanên rasteberi mina pareke (beşeke) rohilatnasiya Sovetistanê bı xebata xwe va mijûl dıbe û dı nav rohilatnasiya Sovetistanê da ciyê xwe bı layıq dıgıre û pêşva dıçe.

Lı sala 1980 da serweriya institûta rohilatnasiyê ya akademiya lı Moskovayê komeke zanyaran saz kır bona lêgerina mesele û pırsên kurdnasiyê. Bı vi teheri niha lı Sovetistanê da çar komên kurdnasiyê hene. Bı sazmarkırına komên kurdnasiyê lı Sovetistanê da dest pê dıkn bı sistematik û planweri mijûli problemên kurdnasiyê dıbin.

Niha lı Sovetistanê da weke 29 zanyar mijûli pırsên kurdnasiyê dıbin. Ji wan 29 zanyaran 7 meriv doktorên zanyarêne, yê dın kandidatê zanyarêne. Ji wan 29 kesan donzde kes diroknasın (tarixnasın). Ji wan yek lı Leningradê dixebite, pênc kes lı Êrêva-

nê dıxebıtın, yê dın ji lı Moskovayê.

8 zanyar lı ser lêgerina zımanê kurdi dıxebıtın. Jı wan zanyaran çar kes lı Leningradê dıxebıtın Q.Kurdo, Z.Yûsûpova - lı institûta Rohılatnasiyê da, Kerim Eyûbi û İ.Smirnova - lı institûta zımanzaninê da, R.Sabolv- lı institûta rohılatnasiyê da, yek lı Êrêvanê - lı institûta rohılatnasiyê da M.Xamoyan dıxebıte, yek ji lı Semerkandê, Avaliani lı zaningeha Semerkandê dıxebıte.

Du meriv lı ser êtnografiya kurdan dıxebıtın - lı institûta êtnografiyê lı Moskovayê, yek ji lı Êrêvanê lı institûta rohılatnasiyê da. Çar zanyar ji lı ser literatûra kurdan dıxebıtın, lı Bakûyê lı institûta rohılatnasiyê da Alişanov, Şafiyêva, Askerov dıxebıtın, lı Moskovayê lı institûta rohılatnasiyê da Cımsıt Heyderi dıxebıte. Lı ser Komkırın, çapkırın û lêgerina folkloro kurdi 5 meriv dıxebıtın, lı Êrêvanê Hacıyê Cındi, Nûrê Cewari, Cemila Celil, lı Leningradê O.Celil û J.Mûsaelyan lı institûta rohılatnasiyê da dıxebıtın.

Lı nav çıl sali da (jı sala 1940 heta sala 1980) kurdnasiya Sovetistanê ji 60 zêde kîtêb, pertok, nıvıstokên zan-yari lı ser lêgerina tarix, zıman, edeb-yet, folklor û êtnografiya neteweyê kurd çap kırine. Jı wê hejmarê weke 17 kîtêb lı ser lêgerina zımanê kurdi çap kırine, 10 kîtêb lı ser lêgerina dirokê çap kırine, 10 lı ser literatûra kurdi çap kırine, 19 kîtêb lı ser folkloro kurdi çap kırine, 6 kîtêb û pertok lı ser êtnografiya kurdan çapkırine.

Xebatên zımanzanên kurdnas bı pı-rani derheqa veguherina navan, peyda-bûna formên hejmaran yê guhastına wan lı ser komên navên esli jin û esli mêr û wusan ji lı ser veguherina fêlan

sazbûna wext û teherê kırinê hatine çapkırinê. Xebatên wan bı pırani lı ser van pırsên jêrin hatine çapkırinê:

Nıvisandına kîtêb û pertokên lı ser rêzmano kurdi.

Nıvisandına ferhengên kurdi.

Nıvisandın û lêgerina şov (şive) û zaravên kurdi.

Ev pırs lı nıvisarên Ç.X.Bakaêv da "Zaravê kurdên Turkmenistanê, zımanê kurdên Azerbecanê", pertoka "Rêzmanê kurdi da", lı nıvisarên Y. Avaliani da lı "Veguherina formên fêlan dı zımanê kurdi da" û "Lı ser sazmaniya hevokên fêlên bargıran" da, nıvisarên İ.Sûkerman "Lı ser veguherina formên navan" û "Lı ser saz-bûn û veguherina fêlan dı kurmanci da" û nıvisarên Q.Kurdo (rêzmanên kurmanci yên salên 1949, 1956, 1960, 1970 bı zımanê kurmanci û rêzmano kurmanci bı zımanê rûsi ya sala 1957, 1978 da hatine çapkırinê.

Lı dereca nıvisandın û çapkırına ferhengên kurdi gerek bêjım, ku zımanzanên me çend ferheng çapkırine. Navê wan eve:

Xebernama Zımanê Fileyi û Kurmanci, 1933, Rewan.

Kurdsko-Ruskiy Slovar (Ferhenga Kurdi û Rûsi), Ç.X.Bakaev, 1957, Moskova.

Rusko - Kurdskiy Slovar (Ferhenga Rûsi û Kurdi), İ.O.Farızov, 1957, Moskova.

Kurdskiy - Ruskiy Slovar (Ferhenga Kurdi - Rûsi), Qanatê Kurdo, 1960, Moskova.

Kurdsko - Ruskiy Slovar (Sorani) (Ferhenga Kurdi - Rûsi), Qanatê Kurdo, Zera Usıv, 1983, Moskova.

MEHABAD - 1946

Wîn korin .. nabinin
 Wîn naxazîn zanibîn :
 Ez gelim
 Ez gelê kurdîm
 Ez 20.000.000 im
 Bî kuştinan namrîm
 Bî zindanan namrîm
 Kûrîn ..
 Kûrîn tamaren mîn
 Pênc hezar sal kûrîn
 Nayên hilçirandîn
 (...)
 Ez 20.000.00 im
 Bî zinciran nayê mî girêdan
 Bî xet û xêzan
 Bî sinorên derewin
 Ez nabim perçên çar welatan
 Van kember û çemberan dîçirînim
 Piştîkeşti lî xudanan vedigerînim

GUNDÎ

DI SER DAMEZRANDINA KOMARA MEHABAD'Ê RA 40 SAL DERBASÛ

Têkoşina **MEHABAD'Ê** Rê Nişanê Me Dîke

Îsal dî ser damezrandina Komara Mehabad'ê ra 40 sal derbazbû. Komara Mehabad'ê bî pêşengiya Partî Demokrati Kurdîstani Îran, dî roja 22'ê meha Çileyê Paşin da hat damezrandin.

Lî dawîya Şerê Cihanê Duwemin, bî pêşengiya Yekitiya Sovyet, hêzên aştîxwaz û demokrasixwaz zora faşizmê bîrîn, faşizm hilweşiya. Hin dî destpeka şerê cihanê duwemin da, Yekitiya Sovyet lî gor peymanê 1921'a, jî bo qehimkirina sinorên

xwe lî dîji êrişên hêzên faşist yê Elman, mecbûr ma, leşkerên xwe şande nav erdê Îranê. Wê demê Ingiliz jî jî başûr ketibûne Îranê û lî Îranê derbeke faşist çêbibû. Gel lî dîji faşizmê têkoşineke xurt da û diktatoriya Rîza Şah helweşiya. Wê demê lî Îranê gelek partiyên siyasî û rêxistinên demokratîk hatin damezrandin.

Dî sala 1941'an da Hîzbê Tudeh û paşê lî Kurdîstanê jî KOMEL hat damezrandin û Qadî Mihemmed bû endamê Komel'ê.

Dema leşkerên Îranê jî Kurdîstanê kişîyan, çek û silahên xwe hiştin û hemû çek ketin destê Kurdan.

Dî wê demê da, danûstandinên Kurdan bî Yekitiya Sovyet ra xurt bû. Lî Azerbeycanê jî bî pêşengiya Tudeh û piştgiriya Yekitiya Sovyet, Komara Azerbeycanê hat damezrandin. Dî vê navberê da Komel'ê jî, jî aliyê cîvaki û rêxistinî karên xwen yê siyasî pêşda bîr. Dî sala 1945'an da, lî ser ximên Komel'ê Partî Demokrati Kurdîstani Îran

hat damezrandin.

Dî sala 1946'an, meha Çileyê Paşin da, lî meydana Çuwarçira, Qadî Mihammed damezrandina Komara Mehabad'ê ilan kir û bû serokê Komarê.

Dî destpêka salên şerê cihanê duwemin da heta helweşandina Komara Mehabad'ê, çawa jî aliyê rêxistinî usa jî jî aliyê huner, çand û belavkirina weşanên kurdi da, pêşveçûneke mezin lî Kurdîstana Îranê pêk hat. Bir û bawerîya welatparêzî gihîşte merheleke bîlind. Dî wî wari da ronakbîr û nivîskarên Kurd yê pêşverû û weşanên kurdi role mezin leyist. Xên jî Kovara "NIŞTIMAN", organa resmî, rojnama "KURDISTAN" û dî sala 1946'an da "Halale", "Dengê Welat" û hwd. hatin weşandin.

Pêşandana tiyatro, piyesa bî navê "DAYKÎ NIŞTIMAN" vebûna Dîbîstana Bîlind jî bo keçan, ev hemû tiştên nûjen,

yek gavên hêja bûn dî jiyana gelê Kurd ya nû da.

Dema ku Yekitiya Sovyet, leşkerên xwe jî Îranê kişand, hukumeta Îranê êriş ani ser Azerbeycan û Kurdîstanê. Herdu Komar jî nekarin jî êrişa Îraniyan xwe bîparêzin. Berê Azerbeycan, paşê jî Mehabad ket, pêşengên Komarê : Qadî Mihammed, serokvekil Hecî Baba û wezîrê şer Seyfî Qadî roja 31 Adarê 1947'an da hatin dardakirin.

Komara Mehabadê, dî diroka Kurdîstanê da cihêki grîng digre û tucar nayê jîbîrkirin.

Dî ser hilweşandina Komara Mehabadê ra 40 sal derbazbû. Lê agirê azadiyê lî Kurdîstanê venemûri, iro jî gelê me lî Kurdsîtana Îranê, lî hember êrişên rejîma kevneperest şerê çekdari dajo. Doza azadiyê ku jî Yêzdan Şêr, Qadî Mihammed heta iro domkir hat iro hin jî xurt dibe û xewnên dijminên neteweyê Kurd direvine.

Dengbêjê bî nav û deng, Mihemed Arîf Cîzîrî, isal kete 73 saliya xwe. Ew nuha lî bajarê Dîhokê (Kurdîstana Iraqê) dîjî.

Mihemed Arîf Cîzîrî, lî Cîzîra Botan, dî nav malbateke xîzan da hatiye dînyayê. Çawa ew bî xwe dibêje , wî dî 14 saliya xwe da dest bî tembûrê û stranbêjiyê kîriye û jî wê salê heta nuha, stranbêjî jî wî ra bûye pêşe û mijûlî. Weha dîbêje:

— Ez 15-16 salî bûm çûme Dîhokê. Lî wir ez û hevalê mî Hesên Cîzîrawî - ku ew bî xwe jî stranbêjî heskîrî ye - , em lî gundan, lî ber derê axa û muxtaran digeriyan, me digot û bî tembûra xwe abûra xwe (îdara xwe) dîkir. Em pîr feqîr bûn. Heta me cakê dîkîriya, şalwal dîqetîya, heta me cemedênî dîkîriya, pêlav dî lingê me da nedîma.

Me jî xelkê gudari dîkir, gotîna û meqam dîdane hev û dîsa me jî xelkê ra digot. Mîna jî pazdesaliya xwe heta iro gotîye û ezê her bêjim jî, heta ez bîkarîbim..

Dema hin ew xort bû, Radyoya Bexdayê beşa Kurdi, jî bo dengbêj û stranbêjan leceki vedîke. Lî gel M. Arîf Cîzîrî, Kawîs Axâ, Seîd Cîzîrawî, û Mer-yem Xan jî serfiraziyê nişandîdîna û dî

mihemed arif cizrawi

radyoyê da distîrên.

Pîştî ku M. Arîf dî radyoyê da dengê xwe da bîhistîna, lî hemû beşên Kurdîstanê hat guhdarkirin û hezkirin.

Jî bo gelê me, ku tunekîrîna û helandîna wî, zîman, stran û govendên wî, jî aliyê dewletên kolonyalist da tê plankîrîna û cedandîna, grîngîya hunermendan mezin e.

Em jî wî stranbêjê gelê me yî hezkîrî ra jîyaneke dirêj û xweşiyê dîxwazîna.

CIGERXWIN

nemir e..

MUNZUR

Me hozanê mezın û şoreşger Cigerxwin salekê pêşta wında kır. Meriv nıkare bibêje ku Cigerxwin mır.

Bı rastı ew bı jiyana xwe ya bı tekoşinê dagirti û bı her rêzeke şîirên xwe va diji û rê nişani me dide.

Cigerxwin mina dareke çimarê a sedsalini kok û riçal berda nav gelê me û her çar parçên da şîir û helbestên wi destê gelê me da li hember dijmin wek çekên hêjane.

Pêkhatina şexsiyata mirov girêdayî şertên maddinê. Ji boy Cigerxwin ji ev tişt raste. Ji ber vê yekê peviste em şertên diroki yên ku dor li Cigerxwin pêçabûn em van ra çav bînin.

ŞERTÊN DİROKÎ ÇIBÛN?

Cigerxwin salên piçûk da piştê wendakirina bav û diya xwe bı alikariya dost û gundiyan tê mezinkirin. Salên piçûk da kar û barê axa û şêxan dîke û jiyana xwe dîdomine. Bı vê sedemê ji van salana da zulm û zordestiya axa û şêxan pê dihese, û feqirtî û belengazi çîye, jari û bêkesi çîye nas dîke.

Jiyana wi dibe dibistana wi ya rastî. Rojên hati da ev serboriyên han ên nexweş şîirên wi da wê ciheki fireh bîstin.

Perçebûna Kurdistanê ji li ser pêştaçûna wi da tesireke baş nişan daye, weki tê zanin sala 1914'an da şerê cihanê yêkemin dest pêkir. Ji ber wê yekê Kurdistan careke dîm sero bîn bû. Gelek kesan gund û bajarên xwe terikandin. Cigerxwin ji vê demêda çû li Amude ciwar bû. 1918 anda wexta ku bı destên emperyalista sinorên nûh hatine kişandin Kurdistan ji bû çar parçe. Amud ji li par-

çeyê Kurdistanê Suriyê da ma.

Lê belê xebat û tekoşina wi, tesira şîiren wi tu wext dinav van sinoran da nema.

Hemû parçeyên Kurdistanê da şîirên wi bı xurtî hatin xwandin û hez kirin. Pêşketina xebata diji kolonvalizmê û imperyalizmê da pêşketina ziman û kultura kurdi da bûne materyalên hêja. Ji ber vê yekê ji ew pîr caran kete girtigehan, zulm û tedayên zêde dit. Lê belê tu caran dijminra seri danani.

Ji ali abori û çandi da paşvamayina Kurdistanê rê nedabû ku Cigerxwin dibistanêda bixwîne. Wexta ku kete 18 saliya xwe dest bı xwendina dini kır.

Ji bo temamkirina xwendina xwe ya dini li her çar parçeyên Kurdistanê geriya, ev nezîk ta naskır. Vê gerê firsendek xurt da Cigerxwin ku welatpareziya wi van salan da dest pêdike. Vê wextê pê dihese ku bı navê Kurdistanê welatek û bı navê Kurd mîletek heye. Bı vê hişyarbûnê berê xwe dide diroka Kurd û ziman û çanda Kurd. Dı vê demê da dest bı şîirên kurdi dîke, dînivise.

Heta salên min bûn bist,

Hij û miji ji nû list,

Ji nu çûme xwendinê

Min çav berdan ve dinê

Çiman ez dibim şivan?

Çi nabim xwendevan?

Ji sala bist û çara .....(Şefaq 92)

Ketim reza hişyara

Êdi ew Cigerxwine. Piştî xilaskirina xwendina dini bû meleyê gund. Bı vi karihan va bı reheti kete nav gelê xwe. Nêzik da adet û usulên gelê xwe naskır, feqirtî û belengaziyan van nezda dit.

Ji ber ku melletiyê xelkê ra rêyeke rast nişan nedida û sedeme feqirtî û belengaziyan wek qeder nişan dida, ji vi kari sar bû, dev jê berda û demêkê bı çandiniyê mijûl bû.

Bı şîirên pêşverû û welatparêz şerê olperesti kır. Dîxwest mela zana û şiyarbin, rîya rastî û xilasîyê bîdine ber millet.

Cigerxwin gelek bûyerên giring ra bûye hevdem, gelek şertên dijvar bı çavên xwe ditîye.

Sala 1925 an da piştî têkçûna serhildana Şêx Seid gelê Kurd zulm û zordestiyên bêhempa dit. Gelek kesên bê guneh bı hoviti hatine kuştin.

Vê bûyerê tesireke mezın kır li ser Cigerxwin. Vê demê da hın welatparêzên Kurd derbazi Suriyê bîbûn. Cigerxwin van ra bû heval. 1927 da damezrandina XOYBÛN'ê û wêşandina Hawar'da cihê xwe girt û karên hêja

kır.

Cigerxwin vê wextê da dest bî xebata rê-xîstîni dîke û heta mîrînê dest jî wi kari bernade. Wexta ku mîr jî endamê komita merkezi a Partiya Demokratên Pêşverûyên Kurd lî Suriye bû.

Dî şerê Gîridaxê û Dersîmê ku bî xwina hezaran şehidan va hate xeniqandin, lî ser gihandin û kamîlbûna hostayê mezînda para van bûyeran geleke. 1941 da faşîstên Hitler êriş bîrîn ser Sovyetan. Gelek telefata da mal û can û bajarvaniyên cihanê. Wê wextê lî Kurdistanana Îranê da Komara Mahabadê saz bîbû. Pîştî salekê ev bî hovîti hate helweşandin.

Lî Iraqê gelê kurd bî bedela hezaran şehîd bo azadiye şer kır.

Cigerxwin jî vê şoreşê ra eleqeyeke mezîna nişan da û pîr neborî têda cih girt wek mamoste.

Wan hemû bûyeran lî ser şîre Cigerxwin tesîrên mezîna kırî.

RÛÇIKÊN ŞÎRÊN WÎ ÇINE?

Cigerxwin hozaneki şoreşger û pêşeng bû. Wî tenê lî bûyeran mêze nedîkir, ew bî şîran resm nedîkîrî. Wî rîya xilasbûnê rawa gel dîkir. Bî aşkere tekoşîna tebeqî dîda, ber gel û dost û dijminên wan jî dîda xuyakîrî.

Hevalê delal zû bîbîn markîsî
Bîbêjî, bîxwînî, bîdîn her kesî (Şeqaq 137)

Mebêje tenê kurdewarî bese
Eve ko lî xêra meye Markîse (Şeqaq 137)

Dîbêjî, bîbîn yek hemî wek bîra
Lî hev parvekin wî zewî û pera (Şeqaq 137)

Xebatkar û karker bîbîn sermîyan
Jî bo me tevabî çî kar û ziyân

Mebêje ko kurdên te yek qatekî
Dîrî û hîrî tev jî yek qatekî

Bîzane mîrov tev du qatî bîra
Lî gora zewî û lî gora pera

Dîbêjî ko qata bîlîndî lî jor
Dîvên ko lî ser me dijî ew bî zor

Meger em lî jêrî jî sedî not û çar
Hemî dest qîrêjî perîşan û jar

Bîzan şêx û axa ne kurdperwerî...
Ne xêrxwazî û dîlxwazî ne jî rêberî
(Zend-Avîsta 141)

Seyda jî durva mêze nekîrîye lî rewşa gel û Kurdistanê. Daketîye nav gunddan û taxan Gundi û karker şîvan û gavan rînd naskîrîye. Bî wan ra bûye heval û cîran. Guh daye derd û kulên wan.

Belengazî û nezaniyên wan dîtîye û dilê wî pê êşîya ye. Ew kîrîne şîrên xwe. Şîrên Cigerxwin da welatparêzî heye, pêşverûti heye, evîni heye û hêvî heye.

Şîrên wî da, bîrati û aşîti heye. Lê belê ew dîzane ku dijmin bî kêfa xwe jî welat naçe der, banga şer jî heye.

Cigerxwin bî şîrên xwe bû malê hemû feqîran û hemû gelan. Şîrên wî bûne sembola serhîldan û enternasyonalîzmê.

Bûyerên ku lî heremî û lî cihanê dîbûn bala xwe xweş dayê û lî ser raya xwe dîda aşkerekîrî, xelq pê hîşyar dîkîr. Lî gora zemanê xwe seyda bî şîrên xwe geh lî Sovyet pîştgîrîya leşkerê sor dîke, geh lî Vietnamê alîkariya gelên Dien Bien Fo dîke, geh lî Qorê lî hember êrişên emperyalîzmê radîweste, geh lî ba gelê Filîstîna fedaiye, pîrtîr caran jî lî Kurdistanê lî ba pêşmergeyên canfeda lî yek senger da ye.

Helbestvanê şoreşvan tekoşîna gelên bîndest da û her wusa jî jîyanê da cîhê jînan rînd dîzanîbû. Jî ber vê yekê şîrên xwe da peyvên xwe da ev tîşt dîda ber çavan.

Keçê rabe serî hîlde dîvê çaxe weha nabe
Bîner jî çûne ezmana, heta kengê dî xewda

Dîxwazî ku wekî mîn bî, bî dijmin re tu
dîjmin bî
Dî cengê da wekî cîn bî, ne rengê bûm û
kunda bî
(Kîme Ez- 130)

Cigerxwin bî zîmanê gel ya rojane nîvîsiye. Neketîye nav pozbîlîndî û kompleksan.

Cigerxwin xwendegêhên bîlîndî û zanîngeh nexwendî bû. Wî bî xîret û xebata xwe va xwe gîhandîbû. Nefs bîçûk û dîlsoz bû. Edetên gelê kurd baş dîzanîbû, rojên şahî û rojên reş da lî ba dostên xwe bû. Emrê xwe yê kal da jî dî Yekê Gulanê da, dî şevên Newrozê da dî nav refên gel da bû.

Wî jî bo Kurdistanê azad û sosyalîst şer kır. Ev roj nedî. Lê şîk tune gelê kurd wê Kurdistanê bî tîmsalên wî bîxemline. Şîrên wî bîbîn ders dî dîbîstanan da.

Em rojêke weha da bo azadiya gelê xwe û aşîtiya cihanê dest bîdîn hev û lî hember dijmin şer bîkî. Hîngê xwestekên Seyda wê serkevin û ewê dî gora xwe da rehet razê.

ENCAMA

LECA HELBEST Û SERPÊHATIYAN
BI NAVÊ HOZANÊ MEZIN

EHMEDÊ XANÎ

Xwendevanên hêja,

Çawa tê zanin kovara me di nav xwendevanên xwe da, bi navê şairê Kurd yê mezîn Ahmedê Xani leceke helbest û serpêhatyan vekiribû. Encama vê lecê, em di vê hejmarê da pêşkeşi xwendevanan dîkîn.

Ji bo vê lecê gelek nivisarên cuda-cuda gihîştin destê me. Xazma di warê helbestan da eleqeyeke gelek bilind hat nişandan. Herusa hejmara xwendevanên ku serpêhati şandibûn ji kêm ne bûn.

Juriya Lecê ji nav nivisarên xwendevana parçeyên bijarte hilçini. Mîxabî hejmara xebatên ku bikevîne derecê kêmbû. Di dawiyê da jî bo helbestan, helbesta heval GUNDÎ "Em û Sala 1985 Yan Ahmedê Xani ji Wîsa Dîxast" xelata yekemin û helbesta heval Vazgal BAZIDÎ "Xani" xelata duwemin girt. Di warê serpêhatyan da jî heval Têmûrê XELÎL, bi "Mêrxasiya Bûka Rûbixêli" xelata yekemin girt. Di warê helbestan da xelata sêwemin; di warê serpêhatyan da xelata duwemin û sêwemin nehatin dayin.

Bi vê lecê, jî me ra diyar bû ku êdi gelek kes, bi daxwaza efrandin û pêşvebirina xebatên çandi û edebî bi zîmanê xwe yê zîkmaki dîvîsîn. Ev tiştêki hêja ye. Em hêvi dîkîn ev pêşveçûn her dom bike.

Em, hevalên ku di lecê da serfirazi nişandan û hemû hevalên ku efrandinên xwe şandibûne lecê, pîroz dîkîn.

REDAKSİYONA ROJA NÛ

EM Û SALA 1985
YAN AHMEDÊ XANÎ JI WISA DIXAST

Sal derbasdibim wek xewnên şevan
Dihêrîkî wek avên çeman
Newe derin û tîn wek pêlên deryan
wek bihar û payizan
wek çerxa zeman
wek çerxa zeman

GUNDI
.....

Ev sala 1985 ye
Êdi dawiya sedsala bistaye

Temaşedîkî lî diroka cihan
Lî paşketîna mirovan
Guhdarîdîkî lî dengên pêxemberan
Lî bangên zana û rêzanan
Dest davêjim zîncira girêkan
girêkên mezin
girêkên giran

Jî xwe dîpîrsim:
Gelo çiqas rêzên xort û keçan
mêrxaz û gernasana
Sondxwarîna bî erd û ezman
Gîyanê xwe dane ser destan
Ketîna nav karvana mayîna û neman
Dîlşaddîbûna bî rojên felat
Bo welat...

Gelo çiqas car bangên têkoşeran
Ketîna guhên çîyan
Bûna mêvanên zîmaran
awazên geliyan
Çiqas car hebûna dilanên azadixwazan
Lî ber pesar û kendalan
Lî havîna û zîvîstanan
Çiqas car hatîna çandîna
hatîna mezinkîrîna

Hêviyên serketinan
Hêviyên serxwebûnan
Çiqas car hişkbûn baranên me
Hên li ezman
Çiqas car çelmîsin gulistanên me
Hên li biharan

Ev sala 1985 ye
Êdi dawiya sedsala bistaye

Em bist milyonin
Em bist milyon birinin
Ka em destan bîdîn ser dîlên xwe
Ka em bîcivîn li ber gornên şehidên xwe
Ka em bîpîrsîn ji xwe
Gelo ne bese mîrna hêviyan
kûrbûna keseran
Gelo ne bese giranbûna qeydan
talbûna jîyan

Ey komên hejar û belengazan
zana û nezanan
Em kanî dermankî birinan
avdî zeviyan.. gulistanan
mezînbîkî dilanan
bîxemlî gund û bajaran

Em kanî bîçîrînin zîncîran
hîlweşînin zîndan
rîzgarbîkî hevalan
xaşbîkî jîyan
xaşbîkî jîyan...

Em kanî li hev guhdarkî
bî hev ra dîlsozbî
bî yek navî bî
bî yek dengî bî

Em kanî hişyar û zanabî
bona welat yekbî
bona welat yekbî

«XANI»

Şêresiyar
 kela Behlûl Paşayê Kurd
 û çiyayê kevîran
 te hambêzkiriye
 Gîlidax nobedare
 lî gel ehlê Kurdistan
 û te dîparêzî Kurd
 wek duweroja xwe
 Jî çika çavan,
 jî êrêşê neyaran,
 pêşimikê te paqîş dîkî
 kevîrên tîrba te
 bî qedîr û siyanet radîmûsî
 her roj insan,
 Bî navê te mezîn bûm
 navê te mîn sond xwar hertîm
 tu bo me rêber
 serwêr û zanayî
 dergehê fireh te vekî
 bo ku em jî milletekî
 bî zar û zîman
 bî ilm û irfan
 bî edep û torene,
 heyiyê me
 jî devkî derxîst

kîre destana MEM û ZÎN
 kîre heykel nav çanda me
 mekteb medrese te vekî
 şagîrt elîmand
 NÛBARA PIÇÛKAN
 te nîvisî bo me hemûyan
 kewneperest û zordest
 kît bî kît komkîrî
 pîrtûkên te
 û şewîrandî,
 nîvisarê te yê ser kevîran
 hatîbû neqîşandî
 koledar hîldan bîrî
 danîne bî himê mahfêlan(1)
 ku wînda bîkî,
 suxtên te
 gîrtî, lêdan, kuştî
 lê nekarî armancê te danî
 ramanên nav dîlan
 bîfetîsî...
 Gelek hejandî
 ku fêkiyê te yê
 ser daran bîwaşî
 nemînî
 nemînî lî nav erd û ezman

mirazê wan
 lı çavan da ma
 hunermend, niviskar û hozan
 pır bûn, şaxdan
 lı her perçê wetan
 kîtêbên giranbûha derketın
 jı dest çalakên Kurdan,
 ser doza te kar kırın
 Mehmudê Beyazıdı,
 Eli Heriri, Goran
 metleba te pêşda çû
 bingehêk baş te dani
 mamosteyê hêja
 Ehmedê XANÎ
 pesn bo te divê
 şayi bo te
 nemiri tu
 her tacê serê Kurdan
 dilsozi welati tu.
MEM Û ZİN
 xwe berda
 rex Romen Juliett
 tanışta Leyla û Mecnûn
 cih girt,
 bı rasti serfirazın em
 sed eferin bo te
 dersdarê mezın,
 pısporê dûrbın,
 Kalkê meyê hêja.
XANÎ,
 te xaniya çanda Kurd dani
 Mele Cıziri, Hejar
 Heya Cigerxwin
 Lı wê xaniyê da mezın bûn
 xemilandın dorberê xani
 Neqışandın
 kevîrê diwaran
 û serayek hewaskar pêkanin
 bo diroka Kurdistan...
 Gelê me
 geleki kevn û şarezaye

û axê welatê me
 xêrdare
 bereket dıbarine
 ser hışên ewladên xwe
 lema şagirtên te diefrinın
 bê westan
 tıştên xweşik û bedew
 Xani,
 lı ser Kurdistanê iro
 kevır ku çık na,
 top û bombe dıbare
 lê me gav avêtiye bıhuştê
 saya serê te
 bıhuştta NÛBARA PIÇÛKAN
 û gıhiştın êdi em
 jı bo Kurdistan...
 Mamosteyê aqılmend
 destbıkari, hunermendiya te
 dewlemendiya meye
 pesn bo te divê dilan bo te
 nemiri tu
 her tacê serê Kurdan
 dılovani welati tu
 dıviya bû tırba te
 layiqê te me avabıkıra
 bı kaxızên heri xas
 me çap bıkıra
 efırandınên te
 lê pır nedûre
 tu ji aza bi, rehet razê
Kêleka Kela Bazidê
 dı nav axa Kurdistan
 qedır qımet bo te divê
 cejn bo te
 nemiri tu
 her tacê serê Kurdan
 nişana çanda meyi tu..

1) Gazinoya zapitan

MÊRXASIYA BÛKA RÛBIXELI

Têmûre Xelil MÛRADOV

Ringe- ringa dewatê bû lî wi gundê kurdayi berpala çiya da. Dilanên bedewe qeşeng dîteyîsin, stranêd hesintîji dîxulxulin, dilê gîşka da fûre - fûra şabûnê bû. Cihan seba gund bûbû gera dewatêye rengin. Bûk teze peyaki-ribûn û ro dîçû ava, weki ew husulcemal - tezezana govendê da wê şewqê û ronahiyê bîde. Zava tevi hevala henek û laqirdi dîkîrin, lê çavên wi mîqerim lî dêri bûn. Awa eziza dilê wi wêderêye, nazîkayi û ciwaniya xweye nebinayi va vê êvara aşiti dîxemîline. Pire dayka wi çiqasi hîviya vê demê bûye! Sed heyf, bavê wi ev roj ber çawa ne dît.

Nîşkêva jî taxa jorin gurmina tîvinga hat, bû hêwarze. Nav xêlekê da her tîşt şeqîzi û fikreke gîran çavên hemûyan da vêkot: "Dîjmin avite ser gund". Dewat, eşq û şabûn ber qeziya bê heyam şûnda vekîşîyan, gund tev lihev bû. Demekê şûnda xortên gund disa govend girtin...û berê xwe dane şer. Lê vê carê dengê def û zîrnê ser dengê topa û tîvinga ra bû. Lî hêlekê çiya dihejîyan, lê hêlekê nalin ketûbû birindara.

Hîne malan da şin û gri hêwîrin. Zavê ber deri tek - tenê şaşo - paşo mayî tîving jî dest pîredayka xwe hîlda. Wê demê fêza gund da şereki bî kel dîçû. Ewi xwe wan ra gîhand, lê dilê wi yekser dîkewgîri, dîentiya. Gelo cara paşin ser dergîstiya xwe da vejeriya, têr bîdita û seba geşbûna gula eniya wêye nûre- neder, ku êdî çîlmîsi bû, disa xatîrê xwe jê bîxwesta. Yan na ha...Ki zane?... Lê weki nav tariya xayîn da tîvingeke dîjmin emrê wi he- ta - hetayê xwe xweş helalke! Ne axîr ev roj roja wi nibû, felekê çîma wa kîr, konê wi jî nava kona rakîr.!

Hewardor vîzzîniya gulla bû, qarîn û şîrçîn bû, rîkêf û lêdan bûn. Lê zavê tirê ew gîşk xewne, xewneke gîrane reşehêş. Ewi hema qerede yek-dudu agir kîrin. Careke mayî xwe hesiya. Na, ew gerekê serîki eseyî lî malêxe... Bêsebre, tapnake! Dîbe yekî dîjmin nîha bî fesadî bona çav-bîrûyê belek ber pen- cerê teliaye.

Pêla xûna şewat serê zavê xîst. Meriya tirê ew din û har bûye. Çavê wi lî hîvê ket, ku gulaver û şîrin-şîrin şewq vedabû. Bê xem, ar- xayîn. Fîkra wîra mîna bîrûskê derbaz bû, weki ew ne hîva rastiye. Dergîstiya wî bî des- ti zorê kaşkirîne, jî malê derxîstîne, û poli- keke zêrên jî ber cênîkê fîriye ezmin.

Zavê bî xwe jî tê dernexîst çîka ew çawa hat-gîhişte mal û dêri xîst. Ew cîda serdapê dîlerîzi, pîrte-pîrta dîl bû qefesê da. Hezar tîştên tevlihev fîkra wî ra derbaz bûn. Ber çavê wi reşevêhat.

— Ew kîye? jî hundur hêdîka dengê tere- cana bûkin hat. Bî ber zavê da hat, qey bêjî ew nûh jî xewa hingorê hîşyar bû.

— Ezîm, ezîm! Ewi bîlînd-bîlînd û bî ku- bari navê xwe da.

Deri nerm hevêki vebû. Pêşiyê çîra, paşî serê destgîrtiya hîzkîri bî xêlî diyar bû. Zavê xwest xeberde, here hundur, lê cîda zendegîrtî ma. Ber wî qey bêjî doteke xelqê nenas bû. Tu hesîneke germ kula dîlara ser demê narin gul neda! Ev çî ecêbe! Dîbe nas ne kîr? Navê xwe ducarkîr (wekîland, dûma- yi kîr). Disa ew hal...

Lê bûkê ew zef rînd nas kîr. Gava dengê wî bîhist û deri vekîr, deqîqekê, tek-tenê de- qîqekê xwest xwe bavêje hemêza wî, agirê sing-berêd xasîk nav ramûsanêd wîda hevki vêsine. Lê nîşkêva tê qey bêjî teyrokok ser dî- lê wê da bari.

Eve delalê dilê wê, vîr şûnda evê bîbe xweyê nav namûsa wê? Wey la dêranê, û zîravqetîayi jî ber gulla revîye, erafê meyda- nê heval-hogîr, qewm-pîsmam tenê hîştîne. Kanê mêrxasiya wîya kurdi? Rûbarê dînya- yê mayên-jîyîn çîrane, çaxê keç-bûkê êlê sîbê wê qara mêr bîdîne sêri? Ev sosretiya sal-zemana nayê paqîjkîrinê. Dengbêjê kîla- ma da ser şin û şaya qerfê xwe bî wî bîkîn, lî pêş cîmaetê wî rezîlkîn. Ax, xwezi gulek lo hîzkî pîştî wî bîkîrta, ew jî nav koma mêra derneketa. Ev çî roj bû !...

Ewê serê xwe bîlînd kîr, zûr bû dergîstiyê xweyî peşmûrdebûyî nîhêri û bî dengêki sarî mîrkêmi got:

— Xweyê gurzê ber cênîka mîn lî fêza gund nav şerdane! Tu kêyî?..

Û deri ber zavê qayîm hate dadanê.

CELADET BEDIRXAN

WEK HİMDARÊ ELFABÊYA LATİNİ-KURDİ (1)

Dr. Rehber RÊZAN

Çêkirina elfabêya latini a nû ku bi vi terzi (cureyi), iro em pê dixwinin û dîwîsinin, encama xebateke dûr û dirêje, ya ku hozanê kurda Celadet Bedirxan bi şakari pê rabûye.

Ev bûyer gaveke mezine di diroka çandê kurdi da, ji ber girîngiya wê, wek em dibinin, emê bi dirêji li ser rawestin.

Zimanê kurdi, zimaneki Îndo-Awropiye, "ji grûpa rojava ji zimanên İraniye. Wek zimaneki xweser, ne dûre di serdema Axmêniya da peyda bû ye." (2) Ji wê demê da û heya belavbûna ola islami li Kurdistanê, hebûna elfabêyeke kurdi serbixwe, ji me re ne eşkereye û pirseke dijware, hin nehatiye lêgerandin. Lê bilimetê ji pênci sali bêtir û bê perwa dixebite li ser pêşxistina çandê kurdi, profesor Qenatê Kurdo, rastiyeke diroki pêşan di de di benda: "Li babet nîvîskar, ziman û elfabêya pirtûkê Ezidiyan" û belgeyên berbiçav nişan dike, ku elfabêya pirtûkên ola ezidiyan pê hatiye nîvisandin, elfabêyeke kurdi serbixwe, netewiye, ne nestûriye û ne cihûkiye, lê "Pêwiste bê gotin, ku elfabê di bin bandûra prinsip û sistêma erebi hatiye rêk û pêk kirinê". (3) Û ew elfabêya kurdi "Bi temamiya xwe va ji elfabêya erebi ciyawaztîre" (4)

Di wê bendê da ji tabloyek bi nîmûnên elfabêyan pêşan dike, em ji wê raberi xwendevanan dikin. (Tablo rûp.2)

Pîştî belavbûna ola islami li Kurdistanê di salên 30-da ji sedsala 7 a elfabêya erebi cihê xwe girt di nîvisên kurdi da, tevi ku ne tekûz bû li gor qeyd û awayên fonitiki kurdi û hin nebûna hin tipan. Elfabêya erebi bû asêgeh ji belavkirina zaninê di nav kurdan da

---

1) Ev bend me amede kriye ji lêgerina meya bi sernîvîsa "Rola Hawarê di pêşxistinê çandê kurdi da" - lêgerina dîktora, a hati avakirinê li zanîngeha Moskova, sala 1983

2) K.Kurdoêv. Gramatika kurdîskeva yêzêka ne metiryalê diyalêkto kurmanci i sorani. Moskova, 1978, rûp.22

3) Q.Kurdo, Govari Kori zanyari kurd, hej. 1. bergê yekem, rûp.148

4) Disa li wir, rûp.150

(7) ji rakîşand bû yê lî Kurdistanê pîr salan jiya û jiyana kurdan, zîmanê wan baş zanibû; ku ew zîmanê rengin û nigadar wê "Herfên latini ji qebûl bikît".(8)

Yekemin kovar dî mêtjûyê rojnamevani kurdi da "Rojî Kurd"(9) a dî hejmarê paşî da bî "Hetawî Kurd" hatibû binavkirin, pîronîvîsek jî elfabêya kurdi ra bî tipên erebî dî nav rûpelên xwe da weşandibû bî pêşneyariya Abdulcewad.

Lê wê pîronîvîsê nikani bû cihê xwe dî zîmanê kurdi da bîdîta û hin "Xwendî û nivîsîna kurdi çetîn kîr û bala xwendevanan rakîşand ser cîyawa ziya zaravan."(10)

Dî salên 1919-1920 birewerên kurdi yê nî nav û deng Xelîl Xeyalî, Mihe-med Emin dîxebîtin lî ser pîronîvîseke elfabê, lê xebata wan jî bî serneket.(11)

Pîrsa elfabêya kurdi bala Celadet Bedîrxan rakîşandibû hin gava şagîrtê dibîstanê bû lî Stanbûlê, û lî ser elfabêyên erebî û latini van cûdayan dibîne: "Ev elfabêke (a erebî. R.R.) welê ye ku dengî dîde xwendî ku nayîne nivîsandî û latini yekcar vajayê wê ye, herfî dîde nivîsandî û nayîne xwendî."(12) Ew ramana cihê xwe bê tîr gîrt lî cem C.Bedîrxan, gava sala 1919 a bî Mêcer Nowel ra çûbûn nav eşîra Rawen, Nowel dîxebîti ku hîni kurmançiya bakûr bibe, çûnkê wi a başûr dîzani û C.Bedîrxan hîni metehlok, stran û çîrok berhev dikîrin, carîna lî nivîsarên xwe vedîgerî û dîxwendî. C.Bedîrxan dîti ku Nowel: "Bî bîlêvkîrîmeke biyani, lê bê dîjwari destnîvîsa xwe dîxwend, lê belê ez, heya ku min (û) jî (o), û (î - u) jî (ê - u) hîdî. derxîstî, ketîm hezar dîjwari."(13)

Çima C.Bedîrxan bî çetîni destnîvîsarên xwe dîxwendî? Çûnkê wi bî tipên erebî nivîsîbû û yekser vê bîryara dîroki da: "Dî cî da min qerara xwe da û jî xwe ra bî herfên latini elfabêyek pêkani."(14)

Yekemin varyanta elfabêya nû jî 36 tîpan bû û bî wê elfabêyê C.Bedîrxan kîtêbek elfabêyê û ferhengêk bîçûk nivîsandî bona çapê: "Lê mîxabîm ne ew elfabe, ne jî ew ferheng îro ne dî destê min da ne. Dî sala 1925 a da lî gel hun nivîsarên min ên dîni gîhîştîne heta pêşberê mehkema Xarpûtê."(15)

7) Martin Hartman abonê yekemin rojname kurdi "Kurdistan" bû.

8) Hawar, hej.19, 1933, rûp.2

9) Yekemin hejmarê kovara "Rojî Kurd", dî 6'ê hîzêranê, sala 1913'a derket, hejmarê 4'a û a paşî "Hetawî Kurd" dî 20'ê cotmêhê da derket. Sala 1981'a lî Bexdadê mamosta Cemal Xeznedar careke dîni 3'ê hejmarên pêşî çap kirî. Bîner: "Rojî Kurd", 1913 bîlawkîrdnewe û pêşeki û le ser nûsîni Cemal Xeznedar, Bexda, 1981

10) O. Vîlçêvîskî. Bîblyografîçêskî obzor zarûbêynîx kurdsîx pêçantîx îzdanîv stolêtiyê v sbornîkê "Iranskiyê yêzîkî". Kn.1; M-L, 1945, rûp. 154

11) Disa lî wir, rûp.155

12) Hawar, hej.13, 1932, rûp.1

13) Disa lî wir

14) Disa lî wir.

15) Disa lî wir, rûp.2

Xebata himdarê elfabêya latini kurdi ya C.Bedirxan sêzde salan dirêj kir, heya gihêşte qalibê dawiyê. Dî paşîya sala 1928'an da em lî wê bawerêne ku C.Bedirxan haya xwe jê nebû- lî Armenistana Soviyeti niviskarê kurd, rehmeti Ereb Şemo û kurdnas Morgûlaov "Dîgihînin deraca paşin bona elfabêyeke nû lî ser hima latini"(31) Û dî destpêka sala 1929'an da, elfabêyê bî kartinin, kitêb û pirtûkên dibistani pê têne weşandî.

Bî wê elfabêyê rojname kurdi Rêya Teze dî 25'ê Adarê da, sala 1930 derdikeve (32), û hînin hejmarên rojnamê dîgihînin redoksyona Hawarê, dî hejmara 8'an da C.Bedirxan bî kurtî hînin berheman jî xwendevanên xwe ra nişan dîke. Elfabêya latini lî Armenistanê dî sala 1945'an da bî a rûsî (kirîlik) tê guhartin (33).

Lî ser elfabêya C.Bedirxan, em dixwezîn rastiyeke aşkere bîkî; heya roja îro çî berhemen zanistî lî ser zîmanî kurdi derketîne, dî hemûyan da tê gotî, ku C.Bedirxan lî ser bîngeha elfabêya tîrkî elfabêya xwe daniye. Em nîkanî lî gel vê rayê bî.

Eger hevdudîtîna roşenbîrên kurd C.Bedirxan û T.Wehebî encam daba û elfabêyek yekbûyî jî zîmanê kurdi ra danîbana, bê gûman elfabêya C.Bedirxan ê ne bî vî rengî îro ba, çînkê wî dilsozî dî her tîştî da yekîti dixwest û bê perwa lî ser wê rêyê dîçû, çî dî jîyana xwe a siyasi da, çî dî a çandî da, lê bî daxewe yekîti tîm jî me bî dîr dîkeve û gava yekîtiya elfabêyanî jî her bî serneket, C.Bedirxan, wek em dibînin bî berhema xwe fêdakari kir, zanîbû ku tîrkan jî elfabêyeke letîni çêkirîne û dibêje ".hetanî ku tîrk elfabêya xwe belav kirî ya mînin weka xwe dîma û têda me tîşteki bîngehînin ne dîguhert. Mînin her tîştên xwe pê dînivîsandî û nasên xwe ra dîda zanînin(34).

Pîştî belavkirîna elfabêya tîrkî, C.Bedirxan jî xwendevanên xwe ra eşkere dîke ku dî navbera herdu elfabêyan da cudayî hene û fêdekariya C.Bedirxan em dî van rêzên jêrînin da dibînin: "Herwekî me berê jî çend caran gotîbû, jî bona hêsanîkarîna xwendîna nivîsarên me, jî kurmancên tîrkîyê ra me dengên hînin herfan bî hev guhartî û herçend hebû me ew çend elfabêya xwe xîst nîzingî elfabêya tîrkan" (36). Bîrewerên dilsoz tîm Sakarînin wek her hêlanvanên mezînin, C.Bedirxan jî yek jî hêlanvanên kurda ye, nîmûnek geşe dî mêjoyê çandê kurdi da, pîştî sêzde sal xebat lî ser elfabêyê dibêje: " Ez vê elfabêyê jî keda xwe bêtîr keda mîletê xwe dîhesibînim û pêşkêşî wî dîkîm". (37)

Îro bî saya elfabêya mirê zanîne C.Bedirxan, zîmanê kurdi (kurmanciya bakûr) dewlemend dîbe, pirtûk, rojname û kovar tînin weşandî, lê bî daxewe ne lî Kurdîstanê, lî derwayî welat. C.Bedirxan roleke mezînin list dî mêjoya çandê kurdi da, bî çêkirîna elfabêya latini kurdi nû û têkoşîna wî dî dirokê kurdi da cîhê şanazîyê û serbîlîndîyê ye.

31) X.Çetoêv, Kurdi sovêtskoy Armini, Erêvan, 1965, rûp.119

32) Disa lî wir.

33) Bînin. K.Kurdoêv, Kurdsko-rûsski silavar, Moskova, 1960, rûp.835

34) Hawar, hej.13, 1932, rûp.2

35) Disa lî wir.

36) Disa lî wir.

Karbıdestên Tırkiyê rê nedan û nadın ku çanda kurdi were vejandın û bî pêşkeve, jê ra yekemin rê ditin, rêya dadgehê û qedexekırinê. Lê himdarê elfabêyê guh neda dadgehan û bîdûrxıstınê, xebata xwe berdewam kır, hin gava lı Elmaniya bû- bîdûrxıstına yekemin demeke baş lı ser dıxebıtı û du tîpên zêde jê rakırın û hejmara wan bû 34 tîp.

Dı bîdûrxıstına duhemın da lı Şamê C. Bedırxan jı bona tekûzkırına elfabê yê guhdari rayên roşenbirên kurd dıke û bı dılxweşi rexneyên wan qebûl dıke û tîpên elfabêyê kê m dıbin, dıgihın 31'an

Bilimetê kurda C. Bedırxan, gava bingeha elfabêya nû datine, ramana yekitiya kurdan dıkir, ev slogan kırıbû armanceke serekin. "Dı her tışti da yekiti" û herweha dı zıman û elfabê da jı "Dı yekitiya zimên da gava pêşin yekitiya herfane"(16) Jı bona elfabê bibe hima nıvısınê jı her zaraveki kurdi ra, C. Bedırxan bı rexne û rayên kurmancan tenê nekır, dızane ku zımanzanê kurdi hêja mamoste û mıxabın, em bı dışewati niha dıbêjin rehmeti Tewfiq Wehbi (17) elfabêyeke latini çêkırıye û dı sala 1930 da lı Şamê hevdu dıbinın, elfabêyên xwe danin berhev û C. Bedırxan bı vi şewayi dınvısine: "Dı navbera wan da ferqın hebûn. Me dıl kır dı cih da elfabêyên xwe bıgihın hev û jı herduya elfabêyek nû bıbjêrın û belav bıkın". (18) Lê destbırayê C. Bedırxan, wek bı xwe dıbêje, T. Wehbi dıgot hin elfabêya mın temam nebûye û yekitiya elfabêyan avêtbûn dawiyê (19). Dı pêrra mamoste T. Wehbi vedıgere Iraq û pêwendı dıbirın dı navbera herduyan da, tevi C. Bedırxan çar mehan lı benda bersivên T. Wehbi ma, paşê jı C. Bedırxan ra aşkerada dıbe wi dısozi nameyên C. Bedırxan wernegirtine. Ê jı xwe derketına Hawarê jı bona bersivên T. Wehbi bı derengi ket, çınkê xwediyê Hawarê rêdana derxıstına kovarê "Dı bıst û şeşê çırıya berê 1931 da gırt"(20), lê yekemin hejmara Hawarê dı 15'ê Gulanê sala 1932an derçû. Paşê, wek jı kovarê tê zanin, tu gotın lı ser elfabêyan nayıne kırın, tevi xwediyê Hawarê dıbe vexwendı lı cejnubûyına mamoste T. Wehbi lı Bêrûdê dı destpêka sala 1933 a û dı hejmara 26'an (18'ê Tebaxê 1935 an) da bendek T. Wehbi bı sernıvısa'Memê Yare'(21) dıbinın, pır mıxabın ku ew proja bı serneket. Eger herdu zımannasên mezın bıgıhiştana bırayarekê lı ser elfabêyek yekbûyi, em bawer dıkın, ku pırsek gıring hel dıbû dı mêmjûyê zımannasiyê kurdi da û rê dıhate gırtın û projên dın ra, yên hatine danin pışti elfabêya C. Bedırxan. (22)

16) Hawar, hej.10, 1932, rûp 6 (birê erebi)

17) Mamoste Tewfiq Wehbi dı 3.1.1984'a da lı Londonê rehmetê. Bêguman ziyaneke mızın gıhişt çanda kurdi bı çuyına wi zanayi.

18) Hawar, hej.10, 1932, rûp.6 (birê erebi)

19) Disa lı wir.

20) Disa lı wir. rûp.7

21) Memê Yare: gıreke lı nêziki bajarê Silêmaniyê lı Kurdıstana başûr. Helbestvanê kurdi nemır Pire Mêrd her sal cejna Newrozê lı wir dıkir û gava rehmeti bû (1950) lı Memê Yare hate çal kırın.

22) Bın. Hamêd Fereç. Rê nûsi kurdi le seydeyekda, Bexda, 1976

DENGBÊJ KEREM

ŞİRETÊN KEREM

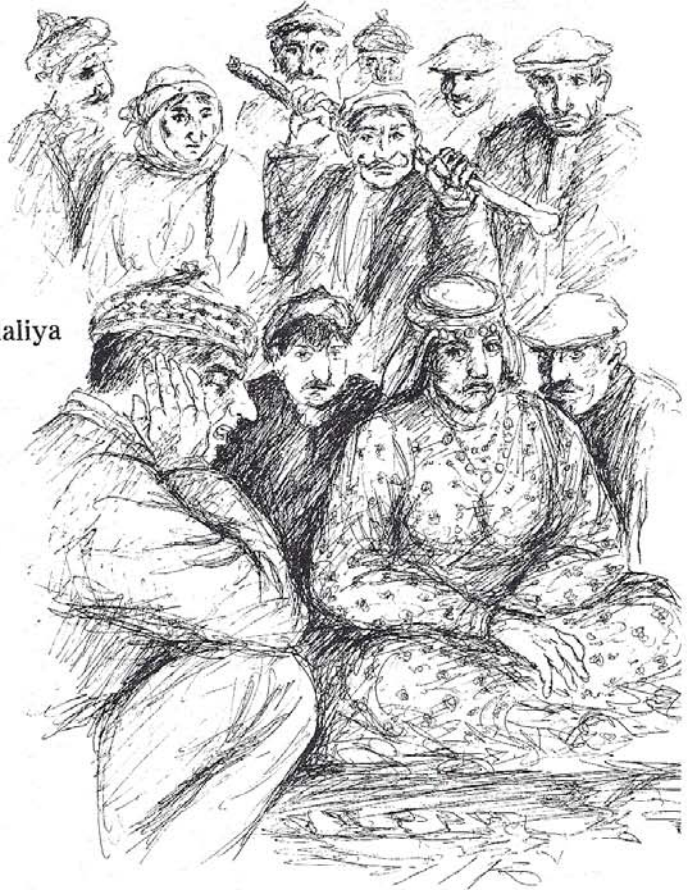
Olo berxo, iro mın li hapa Elaşgrê, li
tanga Kurdaliya

Erê, mın li hapa Elaşgrê, li Kurdaliya,
Dengê mın tê we hemiya,
Hın sıwar dibın, diçine dureriya,
Dizgina hespa xwe berdine ser bijiya.
Meriv bigere li gunda,
Li nava gewran û rında.
Jina çê heye, siltane,
Emrê meriya bî qurbane,
Qiza ditiyane,
Rûspitiya malxê malane,
Evê kîlamê da herkesek dewsa kewaniya
xwe dızane.

Ya koti ne derde, ne dermane,
Ne tê kuştın, ne tê berdane,
Xwelika sare, rişa pûçe, dîkeve stûyê
mêrkê bîsilmane.

Wexta li erdê dîkûti, cîsnê kurebeşkane,
Wexta tu dîki ser çevane,
Xwe radîksîne der derehane,
Dîbê, mêrê mın ava behrê xwariye, tuka
wi ji mın ra şîfa û dermane,
Wexta fîliti ew heywane.
Yar, yar, yar, yar felekê.

Yar, yar, yar, yar,
tema mın li te be,
pey nevsê neçe, nevs çetine.
Hespa xelqê meydanek,
Jina xelqê ramisanek,
Kınca xelkê roj û danek
Bîla şûrê meriya bî ra be,
Pênc wext nîmêja meriya tam be,
Sozê mêrkê bîsilman soz be,
Kulfeta meriya glîyê meriya be,
Bîla mırın rûkê dînê be.
Yar, yar, yar, yar.

Evan qaydê Evdalê Zeynîkê nın,
Ji Evla begê ra go: Begê mın,
li hapa newala, li Qerqerûtê,
Pezê te girane, nexşivanek kete bendê û pûtê
Te jina xwe niştîye, li pey erzê xelqê
dîgeri, kulê malşewitiyo, xelq
niha li pey namûsa te tê.
Yar, yar, yar, yar felekê.

Evan qaydê Evdalê Zeynîkê nın,
Go: "Mala te şewitiyo, dilê mın zinare li hewa,
Şarûl dîxûne, bîlîl çê dîkîm zengîlê kewa,
Mêrkê camêr li xeribiyê, li qurbetiyê
bî erza ra çîqa emek bîbine, diçe badilhev
Ew darên sîpîndarê, serê wan li hewa nın,
Kokê wan li erdên
Heçiyê têne serê meriya, gî qedere xwedêne,
Yar, yar, yar, yar, felekê.

Dî ser mırîna helbestvanê Kurd yê mezîna CIGERXWÎN ra salek derbas bû. Ji bo biranina mamosta Cigerxwin, KOMKAR'ê lî bajarên Wuppertal û Ulm'ê du şevên biranînê pêkani.

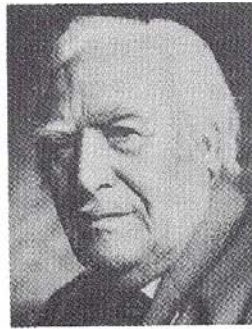
Dî destpêka van civînên biranînê da, hemû mêvan bo biranin û rûmeta Cigerxwin û hemû şehidên Kurdistan'ê, deqîqeki lî ser piyan rawestiyân.

Nivîskar Dr. Rehber RÊ-ZAN jî dî şevê da, lî ser rola Cigerxwin dî Edebiyata Kurdi da axaft. Lî ser navê Daira Çandi ya bajarê Wuppertal, Îngo Rash çend gotin lî ser rewşa Kurdan kir û piştgiri nişanda.

Bî gotin, dia û helbestan dîr û dirêj behsa jiyana Cigerxwin, xebat û efrandinên wi hate kirin. Dengbêjê Kurd Kamil, Delal û Seydo helbest û stranên Cigerxwin û yên gelêri pêşkêş kirin.

ŞEVÊN BİRANINA CIGERXWÎN

Dî vê şevê da zêdetirî 400 kesi beşdar bûn û bî eleqeke mezîna guhdari bernama şevê kirin.

Disa lî bajarê Ulm'ê şeva biranînê bî bernamayeke baş hatibû amadekirin. Ozanê Kurd yê navdar Şivan, dî şevê da beşdar bû, helbestên Cigerxwin,

stranên tarixî û yên gelêri pêşkêş kirin. Koma Stranbêjên Elman "Das Andere Leid", bî elmanî û kurdi çend stran gotin. Govendên kurdi hatin pêşkêşkirin.

Dî vê şevê da jî, jî 600 zêdetir kes beşdar bû. Serokê Yekitiya Sendiqayên Elman DGB, liqê Ulm'ê û nûnerê VVN -Yekitiya Elmanên Dij Faşizmê- jî dî şevê da beşdar bûn û piştgiri nişan dan. Lawê Cigerxwin Azad jî wek peyvkareki dî civînê da amade bû.

Herwisa lî Swêd, Australiya, Yekitiya Sovyet û lî gelek cîyên din, civînên biranina Cigerxwin pêkhatin.

Organa Partiya Sosyalista û Avustralya, "The Guardian" dî Çileyê Pêşin da lî bajarê Sydney festîwalek çêkir. Komên hunermend û folklorê jî geले welatan, jî Soviet Union, Chili, El Salvador, Amêrika, İnglistan, Grêkistan, Almaniya, Îran û Tirkîyê tevî vê şahiyê bûn. Bî navê Kurdistanê jî dostên Partiya Sosyalist a Kurdistanê Tirkîyê tevî festîwalê bûn.

Hevalan dî festîwalê da koşeyek jî Riya Azadî'ra vekirin, tê da neşretên Riya Azadî, yên KOMKAR, belavok û afîşên lî ser Kurdistanê nişan dan.

Dî festîwalê da bî navê "Dengên Serketinê-Stranên Tekoşinê" Cwînek jî hat çêkirin. Hevalên PSKT dî hazîriya vê civînê da jî kar kirin û tê da beşdar bûn. Ji hevalan Fadi jî sêrkaran ra du stranên şoreşgerî xwendin. Rojnama The Guardian dî rûpela pêşin da ci da wan û ev resmê jêrin neşir kir.

Hevalek jî Avusturalya

LI AWUSTRALYA:

FESTÎWALA "THE GUARDIAN"

Kandidatê ûlmên tariqê, kurdzan Celilê Celil, xebateke berbiçav dike, di dereca berevkirin û naşirkirina zargotina cimata kurdan di.

Nav axiriya Erevanê da ronayi ditiye kitêba "Zargotina Kurdê Rûsyayê". Di berevokê da nimûnen zargotina Kurdê Rûsyayê - Destanên Evindariyê û ên Mêrxasiyê", "Stranên Evindariyê (Lawîk û Heyran)", "Stranên teriqi", "Bend-Dilok", "Stranên Gêvendê" "Siranên Şînê - Lawiyok", "Mamîk-Têderxistonok", "Zargotinok" ciwar bûne.

Bî nimûnên zargotinê Celilê Celil sala 1982'a jî nava kurdên Sûriyayê- Lî Amûdê, Qamişliyê Derkê, Çiyayê Kurda nivisîne.

Di pêşgotina kitêbê da ulmdar dînvise, weki zargotina Kurdên Sûriyayê pareke zargotina cimata Kurdaye dewlemende ne paşqekirî ye. Bî reh û binyatê xwe va nimûnên zargotina Kurdên Sûriyayê. nimûnên zargotina Kurdên Tirkîyê ne.

Paşî şerê hemdîniyayî pêşin, wexta Sûriya kete bin qolê Fransayê, gelek ulmdarên fransîz, deb rabûn-rûniştandin, jiyin, zargotina Kurdên Sûriyayê va mijûl bûn.

Ulmdar Rojê Lesko sê(3) kitêb û çend mîqale neşirkirin derheqa zîman, zargotina Kurdan da. Berevokê wi da usa jî şaxeke beyt-serhatiya "Memê û Zînê" hatine çapkirinê. Rojê Lesko, ku zargotina kurdêd Sûriyayê va hişmekar dimine, heyfa xwe tine, weki qewdê dewrana teze da, wexta teknika hucûmî nava emrê merîva dike, zargotinê tê birkirinê. "Hinek mêrê jî emirda mezin jî ortê dîçin û pey xwe şagirta nahêlin, hinek jî wana qet tu tîştî nasêwirin, yanê jî hostatiya wanê sewrandinê kê m e... Tune roj ku zorbêj tîştêki zargotinê wunda neke.."

"Lê gava iro nava kurdê Sûriyayê digeri -C.Celil dînvise,- zarbêja dîpirsi, dilê te car dîn baristan dibe, çimki gelek tîşt jî wê xezna merîfetê û aqilbendiya zerin, di nava cimayetê da heye.."

Û aha Celilê Celil nimûnen zargotina kurdên Sûriyayê, ku ewi bernivisîne, hazîrkirine, bî nivisarnasiya û pêşgotinê va raberi xwendevana kirîye. Vê Kitêbê da 11 destnîvisarên evindariyê û mêrxasiyê, 27 kîlamên evintiyê, 10 stranên tariqê, 22 kîlamên govendê, 2 stranên şînê, 8 kîlamên xebatê, ûsa jî gelek stran û listikên zara, têderxistinok, zûgotinok ciwarbûne. Kitêb ser donzde para hatiye parevekirinê. Para pêşin da destanên liriki-mêrxasiyê hatine ciwarkirinê. Pareke nav destanin, bî kîlamekê tê gotinê, carana jî dengbêj navbriyê dîdine kîlamê û bî zarki

şirovedikin. Ev cura qebûlkirî ye usa jî di nava zargotina cimayetên cînar da. Ev beyt-serhatiyana ku bî fikrên filozofiyê reng-awazên nîtrandina bejn û bal û guhê mêrxasa, dîdemên tebiyetiyê neweklandi va dewlemend her yek efrandineke bedewtiyayê tam e.

Di para kitêbêye dîne da kîlamên evintiyê ne. Eva janreke eyan e di nava zargotina cimayetê Kurdan da.

Kîlamên vê berevokê da jî, ku bî hesinên guhê bengî va dewlemend in. Şedetiya hostatiya zorbêjên Sûriyayêye Kurd dîde.

Di para dîne da kîlamên mêrxasiyê ciwarbûne. Kîlam bî vê janrê, ku di nava kurdan da gelekî belabûyine, ser wan qewimandinên berbiçav hatine hunanê, ku di nava emrê cimayetê da qewimine.

Di pareke kitêbê da "Dilok" hatine ciwarkirinê. Ev kîlamên bî çar xeta bî fireti di nava cimayetê da eyan in. Ewana gelek cara hema jî cîda, ser qewimandineke tene hunandinê û di nava cimayetê da belavdîbin. Ulmdar rast texmin kirîye, weki gelek dilokên ku di nava zargotina Kurdên Sûriyayê da hene, mînanî yê zargotina kurdên Pîşkavkazê ne. E-va şadetiyê wê gelek dîde, weki dilok, çawa janreke zargotinê gelekî belabûyî bûye.

Kîlamên govendê, ku bûne pareke vê kitêbê, janreke zargotina cimayetê meye hewaskare. C.Celil di vê kitêbê da 22 kîlamên dê neşirkirine.

Hewaskarin kîlamên derheqa xebatê da, ku pareke vê kitêbê ne. Ev kîlam wextê xebatê tene qedandinê. Bî ritm û qedandina xwe va ew anegori prosesa wê xebatê ne, ser kijanê ew hatine hunandinê (nandrûn, dehnkutan û yê mayin).

Hewaskare para kitêbêye "Stran û listikên zara". Vê parê da ew nimûnên zargotinê ciwarbûne ku mijûlî û listikên zara ra girêdayî ne.

Di kitêbê da usa jî têderxistinok û zargotinok ku tumerî hîldayî, janrên zargotinêye hewaskarin, ciwarbûne.

Di kitêbê da melûmatî hene derheqa dengbêj û zarbêjan da, jî kijanan nimûnên vê kitêbê hatine nivisarê, xebernama xeberên nenas heye. Lî kutasiya kitêbê da, bî zîmanê û-rîsî serecema kurt hatiye danînê.

Bî saya vê kitêbê xwendevanên Sovyetêye kurd nasiya xwe dîdine zargotina kurdên Sûriyayêye hewaskar, ya ku bê fitiya, wê layiqî guhdariya folklorzana, kurdzana bibe.

BABAYÊ KELEŞ

JI NAV WEŞANAN

"TARIXA EDEBYETA KURDI-2"

DI NAV WEŞANÊN ROJA NÛ DA DERKET

Cildê duwemin yê "Tarixa Edebyeta Kurdi" ya mamosta Prof. Qanatê Kurdo, wan rojan ji çapê derket. Çawa tê zanin cildê yekemin ji di sala 1983'an da hatibû neşîrkirin. Bî vi awayî ev xebata hêja ya Qanatê Kurdo, di nav du cildan da ronahi dit gihîşte destê xwendevanan.

"Tarixa Edebyeta Kurdi" ya mamostayê mezînan Qanatê Kurdo yekemin berevok e, ku pîraniya şair û helbestbêjên kurdi - çî kurmanci, çî ji sorani - têda cih digrin û ew bî zaravê kurmanci û bî tipên latîni hatiye amadekirin. Di van herdu cildên berevokê da, nivîskar li ser 34 şair û helbestbêjên kurd yê navdar agadariyên kêrhati dide û ji helbestên wan nimûneyên bijarte pêşkêşî xwendevanan dike.

Ev xebat li ser sê (3) beşan hatiye parevekirin:

1- Tarixa Edebyeta Kurdi bî kurtî. Ev beş ji di nav xwe da hatiye parevekirin li ser çar parçan:

a) Tarixa edebiyeta kurdi li nav kurdan da û li Rûsistanê.

b) Rola kovar û rojnameyên kurdan di tarixa lêgerina edebiyeta kurdi da.

c) Melûmatiyên Şeref-Xan Bitlîsî û Evliya Çelebî derheqa zanyar, hozan û şayirên kurdan da.

d) Lêgerina edebiyeta kurdi li Iraqê da.

2- Şêrbêj û helbestbêjên kurmanci.

3- Şêrbêj û helbestbêjên sorani.

Çawa nivîskar bî xwe ji di pêşgotina kîtaba xwe da diyar dike, ew ne kesê yekemin e ku bî lêgerina edebiyeta kurdi va mijûl bûye. Berî wî edebiyatnasên kurd wek mamosta Eladdin Seccadî, Refîq Hilmi û hin kesên din, di vi wari da xebatên berjewendî û kêrhati kirine. Lê pîraniya xebatên lêgerina edebiyeta kurdi li Kurdistanê Iraqê, bî kurmanciya jêrê (sorani) û bî tipên erebî hatine nivîsandin û di wan da li ser şayirên kurmanci ya jorê zêde agadari nehatine dayin.

Ango ji ber van kêmasiyan, mirov dikare berevoka Qanatê Kurdo - Tarixa Edebyeta Kurdi - wek pencereke nû û mezintir bihesbine ku ronahiyê davêje ser diroka edebiyeta kurdi.

KOVARA "RONAHÎ"

Kovara Ronahi ya ku di navbera salên 1942 - 1945'an da li Sûriyê hatibû weşandin vê carê li Stockholmê ji nû va hate çapkirin. Ev berevoka hejmarên kovara Ronahi ji aliyê Çapxana Jina Nû hatiye weşandin.

"JIN" - CILDÊ DUWEMÎN

* Cildê duwemin ya kovara Jin ya ku bî destê M.E. Bozarşan da ji nû va hatibû amadekirin li Uppsalyê der çû.

"JİYANA REWŞENBIRI Û SIYASÎ YA KURDAN"

* Pirtûka Celilê Celil ya li ser diroka Kurdan bî navê "Jiyana Rewşenbiri û Siyasî ya Kurdan" li Swêdê di nav weşanên Jina Nû da hate çapkirin.

"ÇEND LAPEREYEK LE MÊJÛY KURD"

Pirtûka diroknas Kemal MEZHER, bî navê "Çend lapereyek le mêjûy Kurd", di sala 1985'an da li Bexdayê hat neşîrkirin.

"PEPÛK"

"PEPÛK" pirtûka şeşemîn e di nav rêza pirtûkên çirokan yê fabl ku ji aliyê M. Emin Bozarşan hatine belavkirin. Di "Pepûkê" da şeş fabl û çirok ji bo zarokan hatine berhevkirin. "Pepûk" di nav weşanên "DENG" da derket, ji 68 rûpelan pêktê.

"KURDÊN GURCÎSTANÊ"

* Li ser rewşa Kurdên ku li Gurcistanê dijîn, pirtûkek bî zîmanê Gurcî li Tîblîsê çapbû. Nivîskarê pirtûkê Taharê Bro ye.

PROF. QANATÊ KURDO

TARIXA
EDEBYETA
KURDI

2

TEKOŞINA LI DIJÎ NIJADPERESIYÊ
LI CÎHANÊ HER DIÇE BILIND DIBE

BIHA: 10:– kr.